

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

ОБЛІК Й АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ЇХ ВИКОРИСТАННЯМ

(за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський
тепловозоремонтний завод»)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

401-ЕО

19004

КР

Розробила студентка групи 401-ЕО

Ріжко А.А.

Керівник кваліфікаційної роботи

Коба О.В.

Рецензент: головний бухгалтер ТОВ

«Полтавський тепловозоремонтний завод»

Кравченко Н.В.

Засвідчую що в цій роботі немає

запозичень із праць інших авторів без

відповідних посилань

Ріжко А.А.

Підтверджую достовірність даних,

використаних у роботі

Коба О.В.

Допустити до захисту
Завідувач кафедри

Птащенко Л.О.

2023

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет, відділення **Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права**

Кафедра, циклова комісія **кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування**

Рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**

Спеціальність **071 «Облік і оподаткування»**

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма **Облік і оподаткування**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування

д. е. н., професор Птащенко Л.О.

«17» квітня 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Ріжко Анастасії Андріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Облік й аналіз виробничих запасів на підприємстві та контроль за їх використанням (за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод»)**

керівник роботи **Коба Олена Вікторівна, к. т. н., доцент**

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом вищого навчального закладу від «__» _____ 2023 року № _____

2. Строк подання студентом роботи 12 червня 2023р.

3. Вихідні дані до роботи:

- 1) інструктивні й нормативні матеріали;
- 2) засновницькі документи, посадові інструкції;
- 3) фінансова і статистична звітність, первинні облікові документи.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ЇХ ВИКОРИСТАННЯМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

5. Перелік графічного матеріалу до кваліфікаційної роботи: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження

Зміст роботи відобразити на 15 аркушах формату А-4

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	2	3	4
Розділ 1	к. т. н., доцент Коба О.В.		
Розділ 2	к. т. н., доцент Коба О.В.		
Розділ 3	к. т. н., доцент Коба О.В.		

7. Дата видачі завдання 17 квітня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п. п.	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1	2	3
1	Вивчення нормативних і інструктивних матеріалів, спеціальної літератури, періодичних видань	упродовж усього терміну дипломування
2	Розділ 1. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	17.04-5.05.2023 р.
3	Розділ 2. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	6.05-25.05.2023 р.
4	Розділ 3. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	26.05-12.06.2023 р.
5	Формулювання загальних висновків	13.06.2021-14.06.2023 р.
6	Оформлення роботи до захисту. Рецензування кваліфікаційної роботи. Перевірка роботи на плагіат	15.06-16.06.2023 р.
7	Написання доповіді до захисту в Екзаменаційній комісії (ЕК). Підготовка презентації	17.06-19.06.2023 р.
8	Захист кваліфікаційних робіт	19.06-24.06.2023 р.

Студент _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Ріжко А.А. Облік й аналіз виробничих запасів на підприємстві та контроль за їх використанням (за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод»). Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з обліку і оподаткування – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2023.

Робота містить 86 сторінки, 6 таблиць, 21 рисунок, список літературних джерел із 70 найменувань, 13 додатків.

Ключові слова: виробничі запаси, облік, контроль, аналіз, матеріаломісткість, документація, матеріально–відповідальна особа, інвентаризація, облікові реєстри.

Об'єктом дослідження є облік, аналіз виробничих запасів та контроль за їх використанням на підприємстві. Предметом дослідження є товариство з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод».

Мета роботи – вивчити існуючу систему обліку, аналізу, контролю виробничих запасів на підприємстві.

Для оцінки та узагальнення сучасного стану обліку, аналізу, контролю виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» використано загальноприйняті методи економічних досліджень, зокрема логічного аналізу, порівняльного аналізу, деталізації, синтезу, асоціацій і аналогій, а також схематичні, монографічні та графічні методи.

Методологічну й теоретичну основу кваліфікаційної роботи розроблено на підставі нормативних, законодавчих актів України, облікових, статистичних та аналітичних даних товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод».

Розглянуто сутність, класифікацію, оцінку та порядок відображення в обліку виробничих запасів. Наведена послідовність та процедури проведення контролю за використанням виробничих запасів. Проаналізовано динаміку, склад, структуру, ефективність використання виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки. Одержані результати можуть бути використані при вдосконаленні системи бухгалтерського обліку й аналізу товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод».

ABSTRACT

Rizhko A.A. Accounting and analysis of production stocks at the enterprise and control over their use (according to the materials of the limited liability company "Poltava Locomotive Repair Plant"). Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in accounting and taxation - Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, 2023.

The work contains 86 pages, 6 tables, 21 figures, a list of literary sources with 70 titles, 13 appendices.

Keywords: production stocks, accounting, control, analysis, material capacity, documentation, materially responsible person, inventory, accounting registers.

The object of the study is accounting, analysis of production stocks and control over their use at the enterprise. The subject of the study is the limited liability company "Poltava Locomotive Repair Plant".

The purpose of the work is to study the existing system of accounting, analysis, and control of production stocks at the enterprise.

In order to assess and generalize the current state of accounting, analysis, and control of production stocks of the limited liability company "Poltava Locomotive Repair Plant", generally accepted methods of economic research were used, including logical analysis, comparative analysis, detailing, synthesis, associations and analogies, as well as schematic, monographic and graphic methods.

The methodological and theoretical basis of the qualification work was developed on the basis of normative and legislative acts of Ukraine, accounting, statistical and analytical data of the limited liability company "Poltava Locomotive Repair Plant".

The essence, classification, assessment and order of display in the accounting of production stocks are considered. The sequence and procedures of control over the use of production stocks are given. The dynamics, composition, structure, and efficiency of the use of production stocks of the limited liability company "Poltava Locomotive Repair Plant" for 2021-2022 have been analyzed. The obtained results can be used in the improvement of the accounting and analysis system of the limited liability company "Poltava Locomotive Repair Plant".

ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛІВ ГРАФІЧНОЇ ЧАСТИНИ

Аркуш	Найменування	Примітка
1	Організаційна структура товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод»	
2	Організаційна структура бухгалтерії ТОВ «Полтавський тепловозоремонтний завод»	
3	Основні економічні показники товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	
4	Структура активів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	
5	Динаміка чистого доходу, собівартості реалізації, чистого прибутку товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	
6	Динаміка показників ліквідності товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	
7	Сутність, класифікація і визнання виробничих запасів	
8	Оцінка виробничих запасів	
9	Документальне оформлення руху виробничих запасів	
10	Облік надходження виробничих запасів	
11	Облік вибуття виробничих запасів	
12	Програма внутрішнього контролю використання виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод»	
13	Структура виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	
14	Динаміка виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	
15	Аналіз показників ефективності використання виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки	

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.	5
1.1 Загальна характеристика товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод»	5
1.2 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві.	11
1.3 Аналіз основних економічних показників товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод» за 2021-2022 роки.	16
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА КОНРОЛЬ ЗА ЇХ ВИКОРИСТАННЯМ НА ПІДПРИЄМСТВІ.	36
2.1 Сутність, класифікація, оцінка, принципи та завдання обліку виробничих запасів.	36
2.2 Документальне оформлення операцій з виробничими запасами. ...	42
2.3 Облік руху виробничих запасів на підприємстві.	47
2.4 Контроль використання виробничих запасів на підприємстві.	57
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.	66
3.1 Мета, завдання, інформаційне забезпечення та етапи аналізу виробничих запасів на підприємстві.	66
3.2 Аналіз динаміки, складу і структури виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод» за 2021-2022 роки.	71
3.3 Аналіз ефективності використання запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод» за 2021-2022 роки.	79

				401-ЕО	19004	КР	
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	Ріжко А.А.			Облік й аналіз виробничих запасів на підприємстві та контроль за їх використанням (за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод»)	Стадія	Арк.	Акрушів
Перевір.	Коба О.В.				2	88	
Н. контр.	Коба О.В.				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Затверд.	Птащенко Л.О.						

ВСТУП

У сучасних ринкових умовах, для яких характерна конкуренція, ефективно управління виробничими запасами є запорукою успішного бізнесу. Якість обліку, аналізу та контролю за використанням виробничих запасів дозволяють підприємству забезпечити безперебійність виробничого процесу, знизити витрати і підвищити ефективність діяльності. Це обумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення обліку, аналізу та контролю за використанням виробничих запасів на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішено наступні завдання:

- досліджено умови та сучасний стан діяльності підприємства,
- охарактеризовано організацію обліку на підприємстві;
- проведено аналіз основних показників діяльності за 2021-2022 роки;
- визначено сутність виробничих запасів, порядок їх класифікації та методи оцінки при надходженні, вибутті та на дату балансу;
- розглянуто порядок документального оформлення та синтетичний облік операцій з руху виробничих запасів на підприємстві;
- розкрито мету, завдання, джерела інформації, етапи контролю за використанням виробничих запасів;
- визначено типові помилки в обліку виробничих запасів;
- проведено аналіз динаміки, складу, структури, ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є товариство з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод»). Предметом дослідження є облік, аналіз, контроль за використанням виробничих запасів даного суб'єкта господарювання.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних літературних джерел та додатків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито мету, умови, вид діяльності, організацію управління і обліку ТОВ «Полтавський тепловозоремонтний завод», проаналізовано основні показники його діяльності.

Другий розділ кваліфікаційної роботи висвітлює облік виробничих запасів на підприємстві та контроль за їх використанням. У ньому визначено сутність виробничих запасів, порядок їх класифікації та методи оцінки при надходженні, вибутті та на дату балансу. В даному розділі також розкрито порядок документування та відображення на рахунках операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано ефективність використання виробничих запасів ТОВ «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки. В ньому розглянуто мету, завдання, джерела аналізу виробничих запасів, охарактеризовано їх динаміку, склад та структуру.

Результати досліджень узагальнено у висновках і пропозиціях.

РОЗДІЛ І ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Загальна характеристика товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод» (ТОВ «ПТРЗ») зареєстровано 28.12.2012 року за юридичною адресою Україна, 36000, Полтавська область, місто Полтава вулиця Гайового, 30.

ТОВ «ПТРЗ» є юридичною особою, що діє на підставі Цивільного і Господарського кодексів України, Законів України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про власність», «Про зовнішньоекономічну діяльність» та іншого чинного в Україні законодавства.

Статутний капітал Товариства складає сто тисяч гривень.

Розмір частки учасника товариства Богачової Юлії Леонідівни становить сто тисяч гривень, що складає 100 відсотків статутного капіталу.

ТОВ «ПТРЗ» має статут (додаток А), власну печатку, складає самостійний баланс, відкритий розрахунковий рахунок у банку, тобто має всі атрибути юридичної особи.

До повномасштабного вторгнення країни-агресора ТОВ «ПТРЗ» поставляло продукцію таким країнам, як Росія, Білорусія та Казахстан. Наразі, по зрозумілим причинам, підприємство співпрацює тільки з контрагентами України.

Відносини підприємства з постачальниками та покупцями регулюються за допомогою укладання договорів, що дає гарантії підприємству з уникнення втрат. У ТОВ «ПТРЗ» є постійні постачальники, з якими укладено довгострокові договори купівлі сировини, матеріалів, обладнання, запчастин, необхідних для здійснення підприємницької діяльності, обладнання, основних засобів та інших цінностей:

- ТОВ «БВС Ритейл»;
- ТОВ «Білар»;
- ТОВ «ОККО-БІЗНЕС партнер»;
- ДМЗ «Карпати»;

– ТОВ «Палітра».

Основною діяльністю підприємства є: ремонт і модернізація магістральних, пасажирських і маневрових тепловозів, лінійного обладнання: колісних пар, дизелів, електричних машин тепловозів та електропоїздів, також підприємство займається виготовленням запчастин для тягового рухомого транспорту.

ТОВ «ПТРЗ» відноситься до вагонобудівної галузі України. Вагонобудування в Україні вважається однією з найперспективніших галузей, оскільки залізничний транспорт необхідне для нормального розвитку економіки країни. Він забезпечує перевезення значної частини товарів, що дозволяє співпрацювати з більшою кількістю постачальників та покупців. Завдяки цьому, розвиваються експорт та імпорт.

ТОВ «ПТРЗ» відіграє важливу роль у розвитку вагонобудівної галузі. Доказом цього є те, що підприємство, в умовах воєнного стану, залишилося одним з діючих вагонобудівних заводів і входить до трійки найбільших виробників вантажних вагонів. Завод досягає такого успіху завдяки передовим технологіям, кваліфікованим фахівцям та міжнародному досвіду.

З початком активної фази бойових дій на території України більша частина підприємств була паралізована через різні обставини. Таким підприємством також є ТОВ «ПТРЗ». З березня 2022 року значно зменшився попит на продукцію підприємства, були обмежені можливості купівлі сировини для виготовлення продукції через те, що більшість постачальників знаходилися на окупованих територіях. Восени 2022 року на підприємстві було обмежене постачання електроенергії, через що робота ТОВ «ПТРЗ» була заблокованою. Але незважаючи на ці обставини, починаючи з січня 2023 року, підприємство поступово почало відновлювати свою діяльність. Поступово завод набирає обертів для подальшої успішної роботи та розвитку галузі вагонобудування.

Наразі підприємство налагоджує роботу та відновлює попередні показники діяльності. Завдяки цьому, ТОВ «ПТРЗ» відіграє важливу роль у розвитку регіону, створюючи потрібні робочі місця.

На підприємстві зареєстровано 350 працівників. Схема організаційно-управлінської структури наведена на рисунку 1.1.

Безпосереднє управління діяльністю підприємства здійснює генеральний директор.

До квітня 2023 року генеральним директором підприємства був Скрипка Сергій Юрійович, з квітня 2023 року Сонін Сергій Васильович.

Основними обов'язками генерального директора на підприємстві є:

- формування корпоративної культури на організаційному рівні;
- організація і координація роботи всіх підрозділів підприємства;
- вирішення питань з приводу підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Організувати ефективну діяльність підприємства генеральному директору допомагають його заступники: комерційний, фінансовий директори, директор з виробництва, головний бухгалтер.

Комерційним директором підприємства є Скрипка Сергій Юрійович. В його обов'язки входить:

- організація роботи підрозділів підприємства, що забезпечують здійснення комерційної діяльності, та контроль за нею;
- забезпечення проведення маркетингових досліджень на ринку товарів і послуг;
- формування бази даних товарів і послуг, якими цікавиться підприємство;
- контроль за виконанням зобов'язань перед контрагентами.

Фінансовий директор підприємства - Присядько Ірина Сергіївна забезпечує:

- формування бюджету підприємства на підставі показників аналізу фінансово-господарської діяльності;
- здійснення взаємодії з банками;
- контроль за здійсненням розрахункових операцій
- ефективне використання фінансових ресурсів.

Посаду «Директор з виробництва» посідає Суковатов Віталій Володимирович. В його обов'язки входить:

- створення умов для якісного та своєчасного виконання виробничими підрозділами, покладених на них, повсякденних завдань у відповідності до регламенту роботи;

- забезпечення необхідного рівня технічної підготовки виробництва та виробничого вдосконалення;

- розробка заходів щодо реконструкції та модернізації виробничих потужностей підприємства.

Організація і контроль за якісним здійснення бухгалтерського обліку на підприємстві належить до функцій головного бухгалтера підприємства Кравченко Надії Вікторівни, яка займається:

- організацією роботи бухгалтерської служби;
- вимагає від підрозділів, служб та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів;

- вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку та збереження оброблених документів, регістрів і звітності протягом встановленого терміну;

- забезпечує складання на основі даних бухгалтерського обліку фінансової звітності підприємства, підписання її та подання в установлені строки користувачам;

- здійснює заходи щодо надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства;

- бере участь у підготовці та поданні інших видів періодичної звітності, які передбачають підпис головного бухгалтера, до органів вищого рівня у відповідності з нормативними актами, затвердженими формами та інструкціями.

- за погодженням з власником (керівником) підприємства забезпечує перерахування податків та зборів, передбачених законодавством, проводить розрахунки з іншими кредиторами відповідно до договірних зобов'язань.

- бере участь у проведенні інвентаризаційної роботи на підприємстві, оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах.

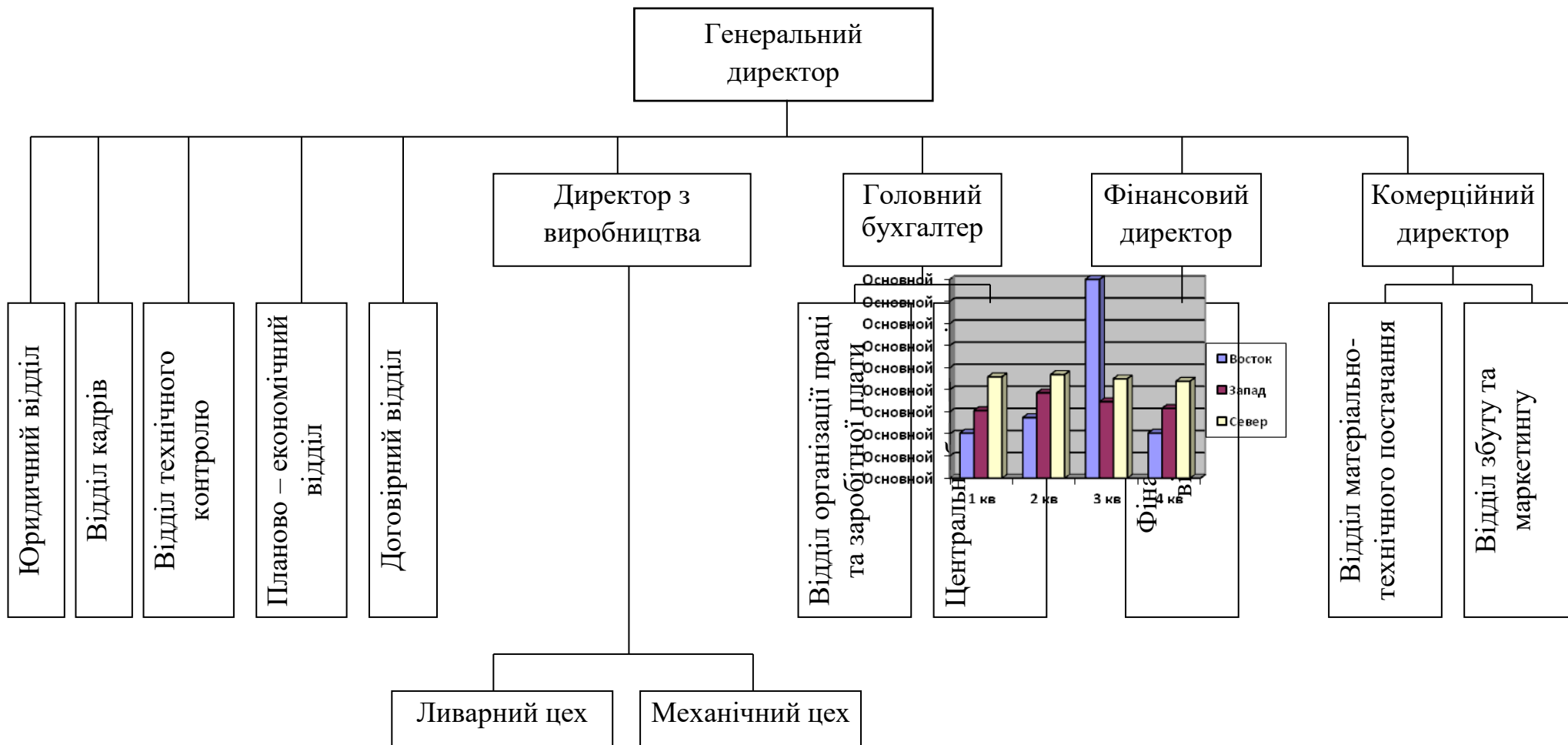

Рисунок 1.1 – Схема організаційної структури підприємства ТОВ «ПТРЗ»

Відповідно до організаційної структури до основних підрозділів підприємства належать такі відділи: юридичний, договірний, фінансовий, планово-економічний, організації праці та заробітної плати, технічного контролю, збуту та маркетингу, матеріально-технічного постачання, кадрів; центральна бухгалтерія. До виробничих підрозділів відноситься ливарний цех та механічний цех.

Юридичний відділ ТОВ «ПТРЗ» забезпечує:

- проведення правової роботи з метою створення правових і організаційних основ для ефективної діяльності підприємства;
- забезпечення дотримання законів підрозділами та співробітниками;
- запобігання порушенню прав і законних інтересів;
- сприяння додержанню законності в реалізації прав трудового колективу;
- вирішує питання підприємства у суді.

Організацією відносин та укладенням договорів з контрагентами, банківськими й фінансовими установами, вирішенням питань претензійного характеру займається юридичний відділ.

Планово-економічний відділ ТОВ «ПТРЗ» розраховує собівартість продукції, розробляє калькуляції на продукцію, а також формує цінову політику шляхом розрахунку вартості наданих послуг.

Відділ організації праці та заробітної плати займається збором інформації по відпрацьованому часу по кожному співробітнику підприємства, підготовкою штатного розпису працівників, а також нормуванням робочого часу співробітників.

Відповідність якості продукції заявленим нормам, зазначеним у технічному завданні чи іншій документації, контроль дотримання дисципліни з виробництва здійснює відділ технічного контролю.

Забезпечення обліку виконання замовлень, оформлення документації на відвантажену продукцію, виконання плану реалізації продукції, участь в організації обслуговування реалізованої продукції належить до функцій відділу збуту та маркетингу ТОВ «ПТРЗ».

Відділ матеріально-технічного постачання займається забезпеченням підприємства матеріалами, необхідними для виготовлення продукції.

Підбір персоналу, необхідного підприємству, ведення кадрового та військового обліку підприємства, оформлення кадрових наказів по підприємству здійснює відділ кадрів.

Фінансовий відділ ТОВ «ПТРЗ» забезпечує формування та контроль виконання фінансових планів, управління фінансами підприємства, контроль розрахунків з контрагентами, банками, фінансовими органами тощо.

Ведення фінансового і податкового обліку на підприємстві здійснює центральна бухгалтерія.

Організаційна структура ТОВ «ПТРЗ» забезпечує ефективне управління його діяльністю, підрозділи підприємства взаємодіють чітко і злагоджено, забезпечуючи виготовлення і реалізацію якісної продукції та сприяючи розвитку вагонобудівної галузі та Полтавського регіону.

1.2 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник або уповноважений ним орган, який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів [44].

Безпосередньо організацією і контролем за веденням бухгалтерського обліку ТОВ «ПТРЗ» займається головний бухгалтер. Розпорядження головного бухгалтера щодо становлення і ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, є обов'язковими до виконання всіма структурними підрозділами і всіма працівниками підприємства.

Головний бухгалтер здійснює керівництво роботою центральної бухгалтерії, яка забезпечує здійснення фінансового, податкового, статистичного обліку діяльності підприємства. Її організаційна структура наведена на рисунку 1.2.

Основними обов'язками центральної бухгалтерії ТОВ «ПТРЗ» є:

- безперервне ведення бухгалтерського обліку відповідно до законодавства та установчих документів, дотримання встановлених єдиних методологічних принципів бухгалтерського обліку;
- дотримання правил документообігу і технології обробки облікової інформації;
- оформлення первинних документів відповідно до діючих норм і вимог;
- систематизація інформації, що міститься в первинних документах, на рахунках бухгалтерського обліку, в регістрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх в тому періоді, в якому вони були здійснені;

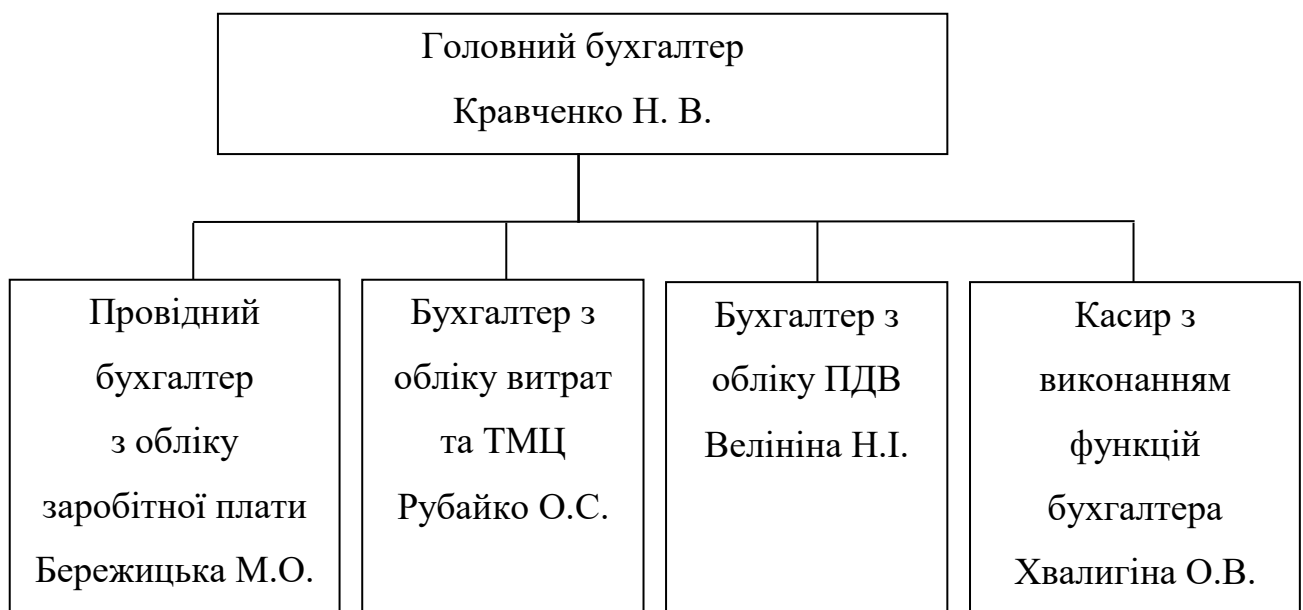

Рисунок 1.2 – Схема організаційно-управлінської структури бухгалтерії на ТОВ «ПТРЗ»

- проведення інвентаризації активів та зобов'язань для забезпечення достовірності й відповідності фактичній наявності господарських засобів даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- складання на основі даних бухгалтерського обліку і подання у встановлені законом терміни фінансової, податкової, статистичної звітності;
- забезпечення своєчасної сплати податків та зборів, передбачених законодавством.

Як свідчить рисунок 1.2, у підпорядкуванні головного бухгалтера ТОВ «ПТРЗ» перебувають: провідний бухгалтер з обліку заробітної плати, бухгалтер з обліку витрат, бухгалтер з обліку ПДВ, касир з виконанням функцій бухгалтера.

Провідний бухгалтер з обліку заробітної плати відповідно до його посадової інструкції (додаток Б) забезпечує

- нарахування основної та додаткової заробітної плати співробітникам;
- розрахунок утримань із заробітної плати;
- визначення суми відрахування єдиного соціального внеску, що підлягає перерахуванню.

До обов'язків бухгалтера з обліку витрат та ТМЦ належить:

- формування собівартості продукції;
- облік розрахунків з постачальниками та підрядчиками;
- оприбуткування товарно-матеріальних цінностей на підприємстві;
- облік за надходження та вибуття основних засобів підприємства;
- облік надходження та відпуску ТМЦ на виробництво.

Формування податкового зобов'язання та податкового кредиту з ПДВ, звірку даних бухгалтерського обліку з даними ЄДР та програмою Medoc, оформлення документів для розблокування заблокованих податкових накладних здійснює бухгалтер з обліку ПДВ.

До обов'язків касира з виконанням функцій бухгалтера належить:

- здійснення готівкових операцій підприємства;
- облік операцій з підзвітними особами;
- облік надходження та списання палива на підприємстві.

Основою обліку на підприємстві є правильно сформована облікова політика, яка представляє собою це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Вона відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [2] будується з використанням наступних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності:

- автономність;
- обачність;
- повне висвітлення;

- послідовність;
- безперервність;
- нарахування і відповідність доходів і витрат;
- превалювання сутності над формою;
- історична (фактична) собівартість;
- єдиний грошовий вимірник;
- періодичність.

У ТОВ «ПТРЗ» всі положення щодо його облікової політики і ведення бухгалтерського обліку висвітлено в наказі № 17 від 1 квітня 2016 року «Про облікову політику підприємства» (додаток В).

Відповідно до даного наказу до основних засобів відносять матеріальні активи, які ТОВ «ПТРЗ» утримує для використання у процесі виробництва та постачання товарів, здачу в оренду, очікуваний строк корисного використання, яких більше одного року або вартість перевищує 6500 гривень.

Амортизація основних засобів нараховується прямолінійним методом із застосуванням строків, які встановлені для кожного об'єкту окремо. Зокрема: транспортні засоби використовуються протягом 5 років, інструменти, прилади, інвентар – 4 роки, інші необоротні матеріальні активи – 3 роки, меблі – 4 роки, інші основні засоби – 5 років, комп'ютерне обладнання – 2 роки.

Малоцінними необоротними матеріальними активами на підприємстві вважають цінності, які використовують для використання у господарській діяльності протягом періоду, який перевищує рік з дати введення в експлуатацію. Вартість малоцінних необоротних активів має не перевищувати 6500 гривень.

Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів нараховується в першому місяці використання у розмірі 100 відсотків їх вартості.

Запасами на підприємстві вважаються активи, які утримуються на підприємстві для подальшого продажу, споживання або обробки у процесі виробництва. Корисним строком використання запасів на підприємстві вважається строк, який не перевищує більше одного року або операційного циклу.

Облік запасів проводиться по цінах придбання і списується на собівартість реалізованої продукції за методом ФІФО.

Всі записи в бухгалтерському обліку проводять на підставі повністю оформлених первинних документів. Якщо документи відсутні, записи супроводжують пояснювальними бухгалтерськими довідками та розпорядчими документами. Всі облікові документи мають чіткий підпис виконавця. Первинні документи складаються при виконанні господарської операції, а при неможливості – по її закінченню.

Основні первинні документи, якими оформляються операції з руху виробничих запасів:

- товарно–транспортна накладна (ф. № 1 - ТН);
- рахунок – фактура (ф. № 63);
- накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей(ф. № М-20);
- довіреність (ф № М-2);
- акт закупки товарно-матеріальних цінностей;
- журнал обліку вантажів, що надійшли;
- акт про приймання матеріалів(ф. № М-7) та інші [25].

У ТОВ «ПТРЗ» для калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), планування, контролю, оцінки та безперервного вдосконалення діяльності, прийняття ефективних управлінських рішень здійснюється управлінський облік. До його ведення залучений фінансовий відділ.

Для ведення бухгалтерського обліку, накопичення інформації та обробки даних у ТОВ «ПТРЗ» застосовують бухгалтерську програму BAS_ Бухгалтерія. Вона дозволяє забезпечити нарахування заробітної плати, лікарняних, відпускних формування необхідної звітності, нарахування амортизації, розрахунок собівартості продукції, проведення переоцінки валютних коштів відповідно до курсу НБУ, розподіл загальновиробничих витрат на виготовлення продукції тощо.

Автоматизація бухгалтерського обліку у ТОВ «ПТРЗ» дає змогу оптимізувати роботу різних ділянок, таких як:

- оплата праці персоналу підприємства;
- ведення банківських операцій, в тому числі з готівкою;
- розрахунки з бюджетом;
- операції з валютою;
- розрахунки з підзвітними особами;

- облік собівартості продукції і витрат діяльності;
- розрахунки з різними організаціями;
- ведення обліку матеріалів, товарів, продукції;
- облік необоротних активів.

Проведені дослідження свідчать що на підприємстві у бухгалтерський облік здійснюється з дотриманням норм діючого законодавства, обов'язки працівників бухгалтерії розподілені рівномірно, що дозволяє своєчасно і в повному обсязі виконувати завдання, які стоять перед централізованою бухгалтерією.

1.3 Аналіз основних економічних показників товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод» за 2021-2022 роки

Для дослідження ефективності діяльності підприємства розраховують основні показники, такі як: активи, зобов'язання, власний капітал, доходи і витрати, показники рентабельності, трудові показники, показники майнового стану, показники ділової активності, показники ліквідності та показники фінансової стійкості. Розрахунок показників ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки, проведений за допомогою річної фінансової (додаток Д) та статистичної звітності (додаток Е) за 2021 – 2022 роки, наведено у таблиці 1.1.

Аналіз дозволив об'єктивно оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства за 2021-2022 роки і зробити наступні висновки. Основною причиною зниження окремих показників у 2022 році є військові дії рф на території України. Через війну у 2022 році вартість необоротних активів, основних засобів, оборотних активів, запасів та інших оборотних активів зменшилась порівняно з 2021 роком. При цьому загальна вартість активів підприємства за 2022 рік знизилась на 14668 тис. грн.

Загальна вартість майна підприємства у 2022 році становила 104931 тис. грн. За рік цей показник знизився на 14668 тис. грн. В загальній вартості майна, що перебуває у розпорядженні підприємства, 4,74 % становлять необоротні активи. Порівнюючи з 2021 роком, їх вартість за 2022 рік зменшилась на 2053 тис. грн. Таку ж тенденцію мала вартість основних засобів, у 2022 році вона зменшилася на 2031 тис. грн.. порівняно з 2021 роком.

Таблиця 1.1

Основні показники діяльності підприємства ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

№	Показники	Одиниці виміру	Джерела інформації, розрахунок	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
						Абсолютне 2022 р. від 2021р., тис. грн.	Темп зростання 2022 р. від 2021 р., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1. АКТИВИ							
1.1	Активи всього	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1300, гр.4	119599	104931	-14668	87,74
1.2	Необоротні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1095, гр.4	7031	4978	-2053	70,80
1.2.1	Нематеріальні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1000, гр.4	-	-	-	-
1.2.2	Незавершені капітальні інвестиції	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1005, гр.4	22	-	-	-
1.2.3	Основні засоби	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1010, гр.4	7009	4978	-2031	71,02
1.2.4	Довгострокові біологічні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1020, гр.4	-	-	-	-

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
1.2.5	Фінансові інвестиції	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1030+1035, гр.4	-	-	-	-
1.2.6	Інші необоротні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1040+1045+1090, гр.4	-	-	-	-
1.3	Оборотні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1195, гр.4	112568	99953	-12615	88,79
1.3.1	Запаси	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1100+1110+1115, гр.4	65498	55680	-9818	85,01
1.3.2	Дебіторська заборгованість	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1125+ 1130+1135+1136+ +1145+1155+1120, гр.4	44177	40733	-3444	92,20
1.3.3	Грошові кошти і їх еквіваленти	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1160+1165, гр.4	-642	563	1205	-87,69
1.3.4	Інші оборотні активи	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1190+1170, гр.4	3535	2977	-558	84,21
2. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ							

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
2.1	Зобов'язання всього	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1595+ +1695+1700, гр.4	136955	131281	-5674	95,86
2.2	Довгострокові зобов'язання	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1595, гр.4	-	-	-	-
2.3	Поточні зобов'язання	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1695, гр.4	136955	131281	-5674	95,86
2.3.1	Короткострокові кредити	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1600, гр.4	-	-	-	-
2.3.2	Кредиторська заборгованість за товари	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1615, гр.4	22881	22430	-451	98,03
2.3.3	Кредиторська заборгованість за розрахунками	тис. грн.	2.3-2.3.1-2.3.2-2.3.4	114074	108851	-5223	95,42
2.3.4	Доходи майбутніх періодів	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1665, гр.4	-	-	-	-
2.3.5	Забезпечення витрат і платежів	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1520+1525+1660, гр.4	3496	1308	-2188	37,41

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
3. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ							
3.1	Власний капітал – усього	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1495, гр.4	17456	26450	8994	151,52
3.2	Зареєстрований (пайовий) капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1400, гр.4	100	100	0	100
3.3	Додатковий капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1410, гр.4	-	-	-	-
3.4	Резервний капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1415, гр.4	-	-	-	-
3.5	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1420, гр.4	17356	26350	8994	151,82
3.6	Неоплачений капітал	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1425, гр.4	-	-	-	-
4. ДОХОДИ І ВИТРАТИ							
4.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	Ф.2, ряд.2000, гр3	24480	65131	40651	266,06
4.2	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	Ф.2, ряд 2050, гр.3	25637	59433	33796	231,83

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
4.3	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн.	Ф.2, ряд 2090 (2095), гр.3	1157	5698	4541	492,48
4.4	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн.	Ф.2, ряд 2190 (2195), гр.3	8914	14804	5890	166,08
4.5	Прибуток (збиток) до оподаткування	тис. грн.	Ф 2, ряд 2290 (2295), гр.3	8917	15085	6168	169,17
4.6	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	Ф.2, ряд 2350 (2355), гр.3	8917	15085	6168	169,17
5. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ							
5.1	Рентабельність продажу	%	$4.3/4.1*100\%$	4,73	8,75	4,02	184,99
5.2	Середня вартість активів	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1300 (гр.3+гр.4)/2	124906	112265	-12641	89,88
5.3	Рентабельність активів	%	$4.6/5.2*100\%$	7,14	13,44	6,3	188,24
5.4	Середній розмір власного капіталу	тис. грн.	Ф.1, ряд. 1495(гр.3+гр.4)/2	9608	21853	12245	227,45

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
5.5	Рентабельність власного капіталу	%	$4.6/5.4*100\%$	92,81	69,03	-23,78	74,38
5.6	Середній розмір власного оборотного капіталу	тис. грн.	$\frac{\Phi.1, \text{ ряд } 1495+1500+1510+1515-1095 \text{ (гр. 3+ гр. 4)}}{2}$	2574	14341	11767	557,15
5.7	Рентабельність власного оборотного капіталу	%	$4.6 / 5.6 * 100$	346,43	105,19	-241,24	30,36
6. ТРУДОВІ ПОКАЗНИКИ							
6.1	Обсяг реалізованої продукції	тис. грн.	$\Phi.1\text{-підприємн, р.3, гр. 2}$	65131,0	24642,9	-40488,1	37,84
6.2	Середньооблікова кількість працівників	Осіб	$\Phi.1\text{-підприємн, р.6, р. 600}$	264	47	-217	17,80
6.3	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн./особу	$6.1/6.2$	245,76	524,32	278,56	213,35

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
6.4	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	Ф.1-ПВ, р.3, ряд. 5010	6714,8	634,6	-6080,2	9,45
6.5	Фонд робочого часу	люд-год	Ф.1-підприємн, р.6, р. 601	37423	2339	-35084	6,25
6.6	Рівень оплати праці за 1 люд-год	тис. грн/люд- год	6.4/6.5	0,18	0,27	0,09	150,00
6.7	Середня заробітна плата 1-го працівника	тис. грн.	6.4/6.2	25,43	13,50	-11,93	53,09
7. ПОКАЗНИКИ МАЙНОВОГО СТАНУ							
7.1	Первісна вартість основних засобів на кінець року	тис. грн.	Ф.5, ряд 260, гр.14	11142	11202	60	100,54

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
7.2	Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року	-	1.2.3 / 7.1	0,63	0,44	-0,19	69,84
7.3	Вартість введених в дію основних засобів	тис. грн.	Ф. 5, ряд 260, гр.5	5218	66	-5152	1,26
7.4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	-	7.3/7.1	0,47	0,006	-0,464	1,28
8. ПОКАЗНИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ							
8.1	Капітальні інвестиції за рік	тис. грн.	Ф. 5, ряд 340	899	50	-849	5,56
8.2	Фінансові інвестиції за рік	тис. грн.	Ф 5, ряд 420	-	-	-	-
9. ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ							

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
9.1	Середній розмір дебіторської заборгованості	тис. грн.	Ф.1, ряд 1120+1125+1130 +1135+1136+1140+1145+115 5 (гр. 3+ гр. 4) / 2	44177	40733	-3444	92,20
9.2	Оборотність дебіторської заборгованості	Оборот	4.1 / 9.1	0,55	1,60	1,05	290,91
9.3	Середній розмір кредиторської заборгованості	тис. грн.	Ф.1, ряд 1600+1605+1615+1620+1625 +1630+1635+1640+1645+169 0(гр3+гр 4) / 2	197328	221939	24611	112,47
9.4	Оборотність кредиторської заборгованості	оборот	4.2 / 9.3	0,13	0,27	0,14	207,69
9.5	Середній розмір запасів	тис. грн.	Ф.1, ряд 1100+1110 (гр.3+гр. 4)/2	65498	55680	-9818	85,01
9.6	Оборотність запасів	оборот	4.2 / 9.5	0,39	1,07	0,68	274,36

Продовження таблиці 1.1

1	2	3					
9.7	Середній період інкасації	дні	365 / 9.2	663,64	228,13	-435,51	34,38
9.8	Середній період розрахунків з кредиторами	дні	365 / 9.4	2807,70	1351,86	-1455,84	48,15
9.9	Середній строк зберігання запасів	дні	365 / 9.6	1013,89	341,12	-672,77	33,64
9.10	Період обороту грошових коштів	дні	9.7 – 9.8 +9.9	-1130,17	-782,61	347,56	69,25
10. ГРОШОВІ ПОТОКИ							
10.1	Чистий грошовий потік від операційної діяльності	тис. грн.	Ф 3, ряд 3195	4192	1197	-2995	28,55
10.2	Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	тис. грн.	Ф 3, ряд 3295	-	8	-	-

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
10.3	Чистий грошовий потік від фінансової діяльності	тис. грн.	Ф 3, ряд 3395	-	-5000	-	-
10.4	Збільшення (зменшення) грошових коштів	тис. грн.	Ф 3, ряд 3400	1205	-808	-2013	-67,05
11. ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ							
11.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,3	1.3.3 / 2.3	-0,004	0,004	0,008	-
11.2	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,7-0,8	(1.3.2+1.3.3) / 2.3	0,32	0,31	-0,01	-
11.3	Коефіцієнт загальної ліквідності	2,0-2,5	1.3 / 2.3	0,82	0,76	-0,06	-
11.4	Коефіцієнт мобільності активів	≥ 0,5	1.3 / 1.1	0,94	0,95	0,01	-
11.5	Коефіцієнт співвідношення активів	> 1	1.3 / 1.2	16,01	20,08	4,07	-

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8
12. ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ							
12.1	Коефіцієнт економічної незалежності (автономії)	$\geq 0,5$	$3.1 / (3.1 + 2.1)$	0,11	0,17	0,06	154,55
12.2	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\leq 0,5$	$2.1 / (3.1 + 2.1)$	0,89	0,83	-0,06	93,26
12.3	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	$> 0,5$	$(1.3 - 2.1)/1.3$	-0,22	-0,31	-0,09	140,91
12.4	Коефіцієнт маневрування	$\geq 0,5$	$(1.3 - 2.1)/3.1$	-1,41	-1,19	0,22	84,40
12.5	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу	0,3-0,5	1.2.3/1.1	0,06	0,05	-0,01	83,33
12.6	Коефіцієнт інвестування	-	3.1/1.2.3	2,48	5,29	2,81	213,31
12.7	Коефіцієнт фінансової стійкості	-	$(3.1+2.2)/(3.1+2.1)$	0,11	0,17	0,06	154,55

Відповідно питома вага основних засобів у загальній вартості майна підприємства зменшилася з 5,86 % до 4,74%. Структура активів підприємства за 2021 - 2022 роки наведена на рисунку 1.3 та 1.4.

Найбільшу частку в структурі активів складають запаси та дебіторська заборгованість, а саме 53% та 39% відповідно. Високий відсоток дебіторської заборгованості у складі майна підприємства свідчить про зростання продажів, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

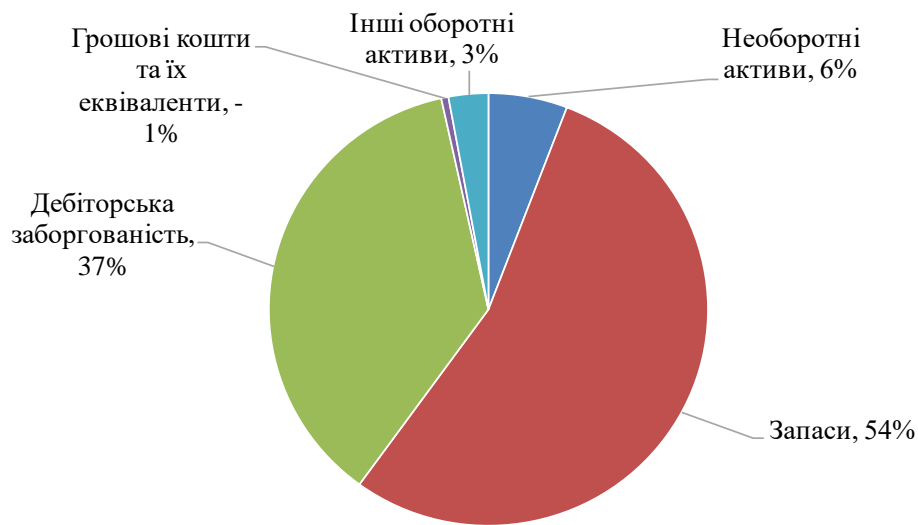

Рисунок 1.3 – Структура активів підприємства за 2021 рік

Аналізуючи рисунки 1.3 та 1.4 наглядно видно, що структура майна підприємства за 2021 та 2022 роки виглядає майже однаково. Найбільшу частку в структурі активів складають запаси та дебіторська заборгованість. Високий відсоток дебіторської заборгованості у складі майна підприємства свідчить про зростання продажів, що в подальшому може призвести до економічного зростання бізнесу.

Як видно з рисунка 1.5, співвідношення кредиторської заборгованості до дебіторської заборгованості за 2021 рік становить 4,47, а за 2022 рік – 5,45. Цей показник характеризує якість комерційного кредитування політики. Оскільки він перевищує оптимальне значення (1), це означає, що ТОВ «ПТРЗ» залучає більше коштів від кредиторів, ніж надає дебіторам. Тому не має можливості погашати

вчасно свої зобов'язання, що веде до погіршення ділових відносин з постачальниками.

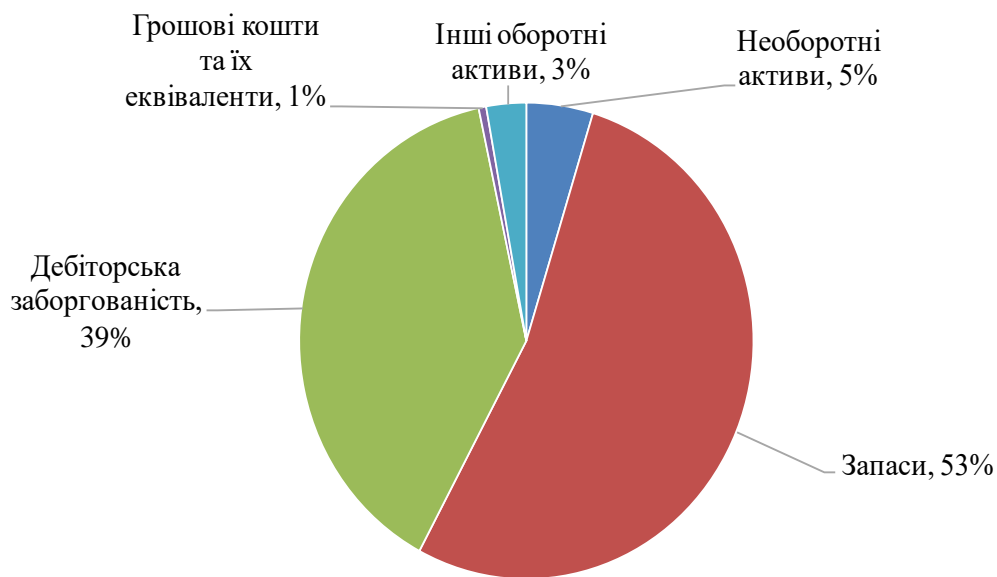

Рисунок 1.4 – Структура активів підприємства за 2022 рік

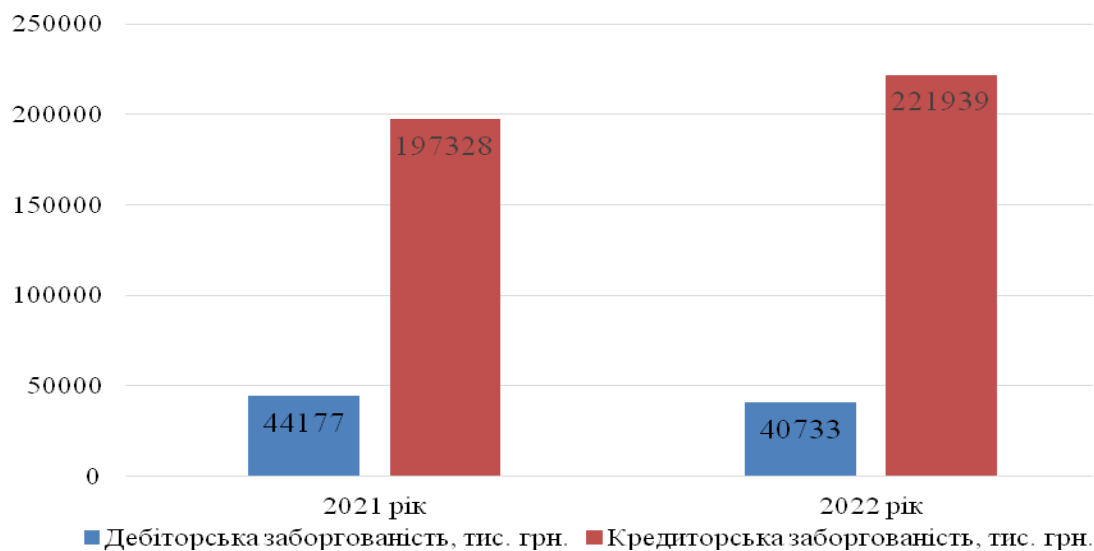

Рисунок 1.5 – Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей

Від'ємний показник грошових коштів та їх еквівалентів, а саме –642 тис. грн. у 2021 році, свідчить про наявність у підприємства кредиту.

Показники 2022 року свідчать про зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості. Причиною цього є те, що до 2022 року ТОВ «ПТРЗ»

співпрацювало з великою кількістю постачальників з Росії, Білорусії та Казахстану. Наразі всі зв'язки з ними розірвані. Аналізуючи зобов'язання підприємства, можна спостерігати зменшення їх суми у 2022 році на 5674 тис. грн. У структурі зобов'язань наявні лише поточні зобов'язання. Позитивним моментом в діяльності підприємства є зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 451 тис. грн., кредиторської заборгованості за розрахунками - на 5223 тис. грн. Це свідчить про наявність ресурсів для погашення зобов'язань.

Власний капітал підприємства у 2022 році порівняно з 2021 роком зріс на 8994 тис. грн. за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку. Варто відзначити, що у складі власного капіталу підприємства наявний зареєстрований капітал і нерозподілений прибуток, при цьому останній за 2021 рік становить 99,43 %, а за 2022 рік - 99,62 %.

Збільшення чистого прибутку ТОВ «ПТРЗ» у 2022 році порівняно з 2021 роком пов'язано із перевищенням темпу росту чистого доходу від реалізації продукції над темпом збільшення собівартості її реалізації. Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції на 40651 тис. грн., або на 166,06 %, в порівнянні з 2021 року, а собівартість реалізації - на 33796 тис. грн., або 131,83 %. Така тенденція позитивно характеризує діяльність підприємства. Динаміка показників чистого доходу, собівартості реалізації та чистого прибутку наведена на рисунку 1.6.

Показники рентабельності підприємства у 2022 році порівняно з 2021 роком змінювались неоднозначно. Рентабельність продажу 2022 року порівняно з 2021 зросла на 39%. Зріст цього показника свідчить, що у 2022 році було залучено більше заходів для збільшення ефективності та прибутковості бізнесу. Так само позитивну динаміку мав показник рентабельність активів, який зріс на 47%. Зріст свідчить про ефективну діяльність підприємства. Середній розмір власного капіталу зріс на 56%. Зміна показників висвітлена на рисунку 1.7.

Трудові показники протягом періоду, що аналізується, також зазнали змін. Зокрема, обсяг реалізованої продукції за 2021-2022 роки знизився на 164%. Спад показника свідчить про низький рівень конкурентного середовища підприємства. Зниження середньооблікової кількості працівників на 217 осіб призвела до зниження фонду оплати праці на 6080,2 тис. грн.

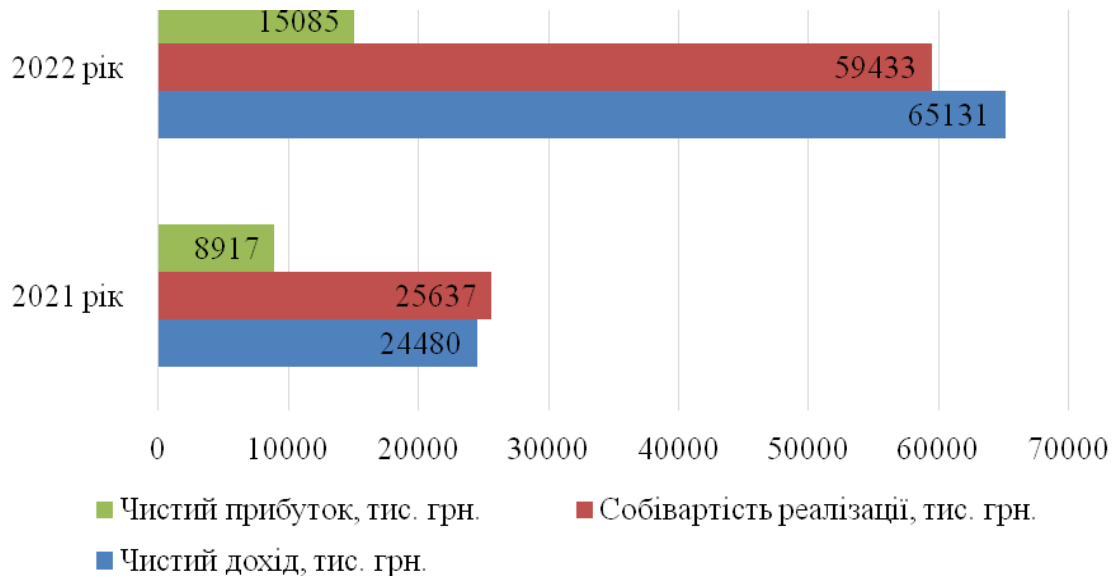

Рисунок 1.6 – Динаміка чистого доходу, прибутку та собівартості реалізації за 2021 та 2022 роки

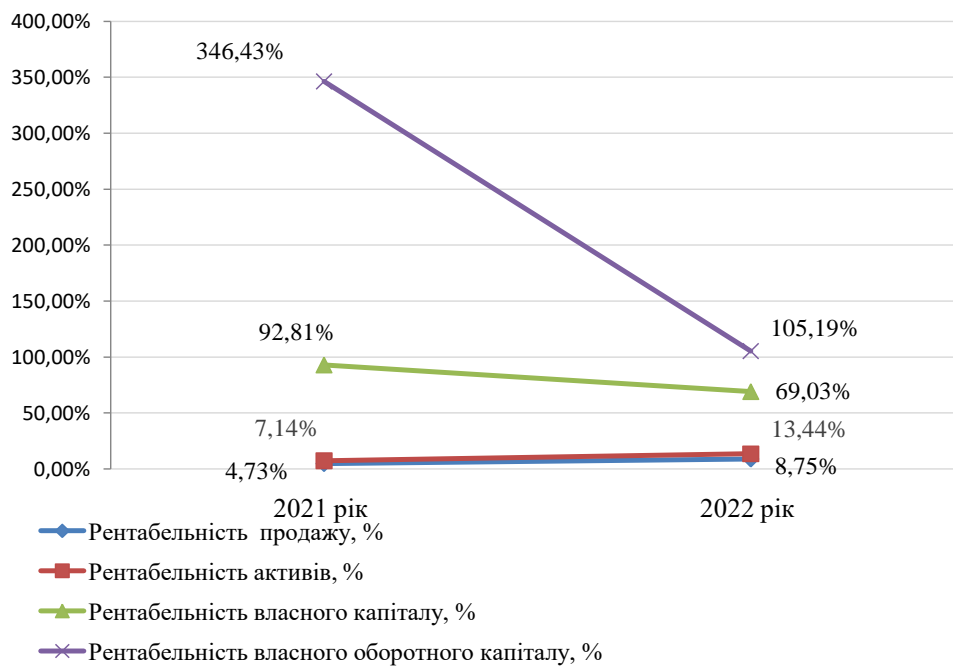

Рисунок 1.7 – Динаміка показників рентабельності підприємства за 2021 – 2022 роки

Майновий стан підприємства у 2022 році порівняно з 2021 роком погіршився. Первісна вартість основних засобів зросла на 60 тис. грн. , але коефіцієнт їх придатності, вартість введених в дію основних засобів та коефіцієнт їх оновлення зменшились. Зниження цих показників свідчить про те, що підприємство не оновлює належним чином матеріально-технічну базу, його основні засоби зношуються, а це позначається на обсязі виготовлення продукції та інших показниках діяльності.

Інвестиційна діяльність ТОВ «ПТРЗ» у 2022 році порівняно з 2021 роком знизилася на 50 тис. грн. Зниження даного показника свідчить про те, що у 2022 році підприємство скоротило витрати на придбання матеріальних і нематеріальних необоротних активів.

Показник оборотності дебіторської заборгованості за 2022 рік мав позитивну динаміку порівняно з 2021 роком, він збільшився на 65,63 %. Такі зміни свідчать про ефективну організацію роботи по забезпеченню фінансових надходжень за вироблену продукцію. Значне перевищення показника кредиторської заборгованості над дебіторською у 2022 році підтверджує раціональне використання коштів на підприємстві. Збільшення показника оборотності кредиторської заборгованості за 2022 рік на 51,85 % порівняно з 2021 роком, говорить про те, що у підприємства є можливість швидко погашати заборгованості.

Чистий грошовий потік від операційної діяльності за 2022 рік зменшився на 2995 тис. грн. порівняно з 2021 роком через зниження суми отриманих коштів від реалізації продукції. У 2022 році сума грошових коштів зменшилася на 2013 тис. грн., оскільки було вироблено менше продукції.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності за 2022 рік показує, що грошових коштів (абсолютно ліквідних активів) недостатньо для негайного погашення всіх поточних зобов'язань. Коефіцієнт термінової ліквідності за 2022 рік не відповідає нормальному значенню, що свідчить про високий фінансовий ризик та неможливість залучення додаткових фінансових коштів. Зменшення коефіцієнта загальної ліквідності за 2022 рік вказує на неможливість підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з оборотних коштів. Зростання коефіцієнту мобільності активів за 2022 рік є позитивним для підприємства,

оскільки означає, що активи підприємства можна швидко перевести в готівку без істотних втрат вартості активів. Позитивну динаміку також має коефіцієнт співвідношення активів. У 2022 році коефіцієнт зріс на 4,07, що також є позитивним для підприємства. Динаміка коефіцієнтів ліквідності наведена на рисунку.

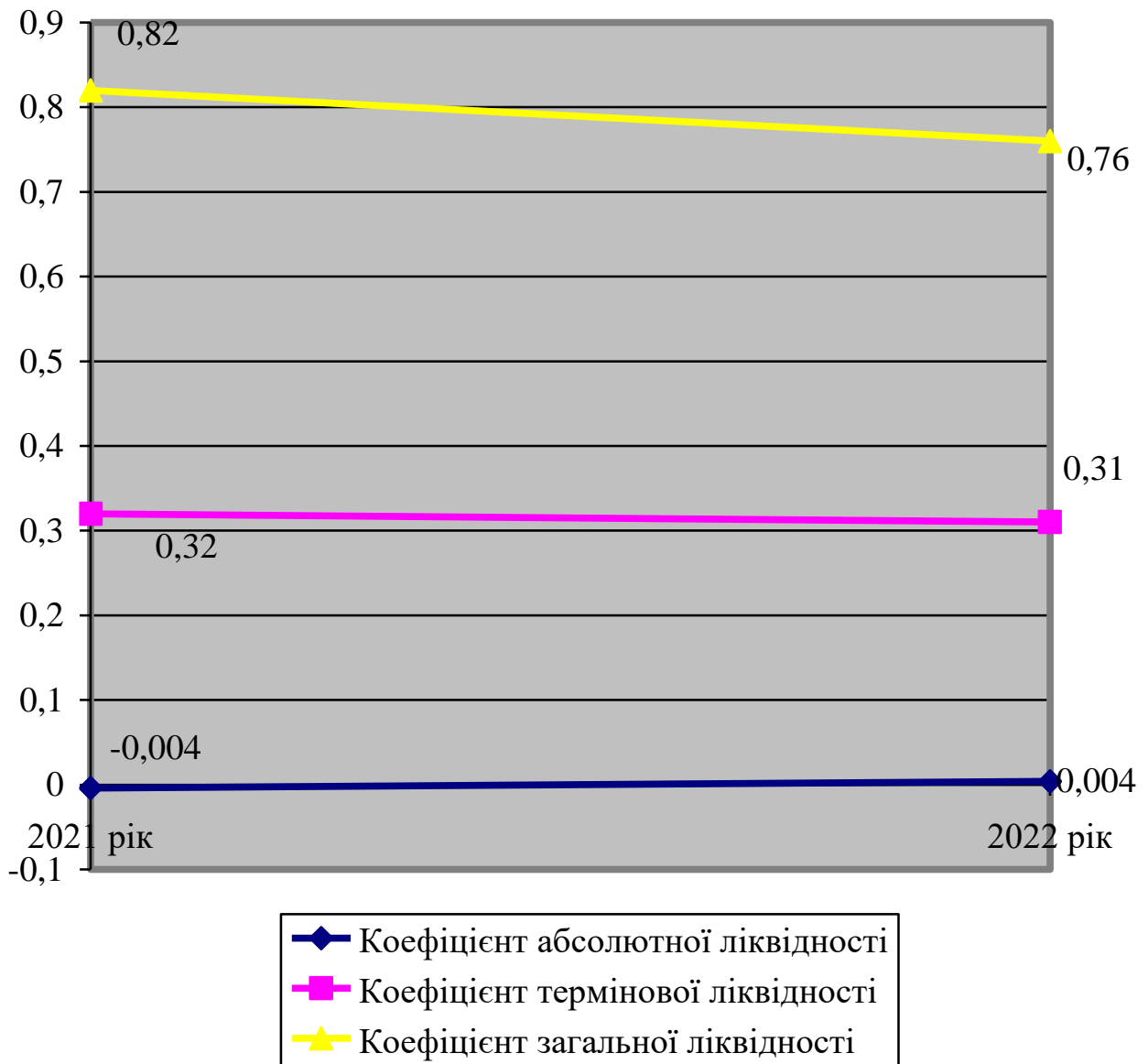

Рисунок 1.8 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності за 2021 – 2022 роки

Показники фінансової стійкості ТОВ «ПТРЗ» у 2022 році порівняно з 2021 роком суттєво не змінилися.

Коефіцієнт економічної незалежності (автономності), що показує яку частину складає власний капітал у загальних вкладах підприємства, у 2022 році зріс на 0,06. За аналізований період у підприємства був невисокий ризик вкладення капіталу.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу зменшився у 2022 році на 0,06. Він показує, яка частина майна фінансується за рахунок зобов'язання.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів у 2022 році зменшився на 0,09 в порівнянні з 2021 роком. Це свідчить про здатність підприємства до фінансування оборотний капітал за рахунок оборотних коштів.

Коефіцієнт маневрування за 2021 – 2022 роки мав від'ємне значення, це означає, що для фінансування оборотних активів потрібно залучати позикові джерела. Цей показник показує зниження фінансової стійкості. Для його підвищення потрібно збільшити частку власних ресурсів, і, відповідно, частку коштів, що знаходяться в обороті підприємства.

Коефіцієнт інвестування свідчить про здатність підприємства забезпечувати свої необоротні активи самостійно. У 2022 році він зріс на 2,81 порівняно з 2021 роком, тобто стан підприємства покращився і зросла можливість вкладення коштів.

Коефіцієнт фінансової стійкості показує можливість підприємства до платоспроможності у довгостроковій перспективі. Показники за аналізований період мали не значні зміни, тому можна зробити висновок, що підприємство має можливість до покриття своїх витрат, але все одно є ймовірність втрат фінансових ресурсів, так як показник має не високе значення.

Аналіз показників діяльності ТОВ «ПТРЗ» у 2022 році порівняно з 2021 роком свідчить, що підприємство працювало достатньо ефективно, оскільки навіть у складних умовах воєнного стану збільшило прибуток. Проте, більшість показників діяльності погіршилась, збереження даної тенденції в майбутньому може призвести до негативних наслідків для підприємства.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ЇХ ВИКОРИСТАННЯМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Сутність, класифікація, оцінка, принципи та завдання обліку виробничих запасів

Виробничі запаси – є найважливішою та значущою частиною активів підприємства. Вони мають особливе значення у складі майна, також оскільки займають домінуючу позицію у структурі витрат, а тому суттєво впливають на результати господарської діяльності та висвітлення інформації про фінансовий стан підприємства.

В економічній літературі чітке поняття «виробничі запаси» з'явилося одночасно із затвердженням Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». До цього в літературі з'являлися різні трактування запасів, такі як товарно-матеріальні цінності, виробничі ресурси, матеріальні ресурси.

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» запаси – активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [6].

Тобто до запасів належать активи, які утримуються на підприємстві задля подальшого виробничого споживання, знаходяться на складах суб'єктів господарювання та потрібні для забезпечення безперервного виробничого процесу. Це лише ті предмети праці, які ще не приймають участь у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму [32].

У Податковому кодексі України визначено, що запаси – це активи, вартість яких може бути достовірно визначена, для яких існує імовірність отримання їх власником – суб'єктом господарювання – економічної вигоди, пов'язаної з їх використанням, та які складаються з: сировини, призначеної для обслуговування виробництва, у тому числі шляхом виконання господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною, та адміністративних потреб; готової

продукції, що виготовлена на гірничому підприємстві, у тому числі шляхом виконання господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [2].

Визнання — це процес опису, оцінки та включення до фінансового звіту певної статті. Отже, визнання передбачає словесний опис статті та визначення грошової суми, в якій елементи звітності, а саме такий елемент як активи - запаси можуть бути відображені в балансі.

У НП(С)БО 9 «Запаси» визначені чіткі умови для визнання виробничих запасів. Активи можна вважати запасами тільки в тому випадку, якщо дотримані такі умови:

- підприємство повністю контролює та управляє запасами;
- в майбутньому існує ймовірність отримати економічні вигоди від використання запасів;
- вартість запасів може бути точно визначена;
- підприємству перейшли всі вигоди та ризики, пов'язані з правом власності або правом оперативного управління на придбані запасів [6].

Класифікація виробничих запасів необхідна для раціональної організації складського господарства, ведення аналітичного обліку, а також для нормування, планування, обліку, аналізу, управління запасами та інших потреб підприємства.

Класифікація запасів, наведена в п. 6 НП(С)БО 9 і п. 1.3 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів № 2 [8], передбачає їх ділення для цілей бухгалтерського обліку залежно від способу, яким вони отримані, та напряму, в якому їх використовуватимуть. Відповідно до зазначеної класифікації запаси класифікують на:

- сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності;
- незавершене виробництво;
- готову продукцію;
- товари;
- малоцінні та швидкозношувані предмети;
- поточні біологічні активи.

Усі перераховані завдання сприяють формуванню інформації для управління запасами.

Важливою умовою правильної та раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» матеріалів є розробка їх номенклатури – переліку матеріалів, який упорядковано за їх технічних властивостей та роллю у процесі виробництва. Одиницею обліку виробничих запасів є їх найменування чи однорідна група (вид).

Розробка номенклатури розпочинається із визначення переліку груп, які використовуються на підприємстві. Кількість та назва груп залежить від загальної кількості назв матеріалів; їх властивостей; економічного призначення у виробництві, а також вимог до групування при розрахунку потреби, плануванні процесу постачання, контролю за використанням та складанням звітності.

Найдоцільнішим для технічної класифікації вважають групування за шістьма ознаками, а саме:

- клас (рахунок);
- група (субрахунок);
- підгрупа (аналітичний рахунок третього порядку);
- вид, найменування (аналітичний рахунок четвертого порядку);
- сорт, марка, профіль (приналежність до аналітичного рахунку);
- місце перебування – матеріально-відповідальна особа (аналітичний рахунок).

У даній класифікації може бути встановлена єдина система умовних позначень, причому шифрування перших двох підрозділів (клас і група) виробничих запасів тісно пов'язане з балансовими рахунками першого і другого порядку.

ТОВ «ПТРЗ» володіє великою кількістю запасів, тому для їх оцінки використовують один з методів, зазначених в НП(С)БО 9. Оцінка є важливою передумовою організації обліку, оскільки впливає на собівартість продукції [26].

Виробничі запаси оцінюються за кожним етапом їх надходження, зберігання та використання.

Згідно з НП(С)БО 9 оцінку запасів за їх окремими видами розглядають за етапами їх руху:

- при надходженні;
- при вибутті;
- на дату складання звітності.

Придбані, отримані або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Визначення первісної вартості запасів залежить від способу їх надходження на підприємство. НП(С)БО 9 розглядає такі способи надходження запасів на підприємство: придбані за плату; виготовлені на підприємстві; внесені до статутного фонду; одержані безоплатно; придбані в результаті обміну.

Первісна вартість запасів, придбаних за плату – це собівартість запасів, яка складається з таких фактичних витрат: суми, що сплачується згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; транспортно-заготівельні витрати (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів); інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. До таких витрат, зокрема, належать: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати на доопрацювання і підвищення якісно технічних характеристик запасів.

Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається собівартість їх виробництва, яка визначається за НП(С)БО 16 «Витрати» [26].

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- змінні загальновиробничі витрати та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Первісною вартістю запасів, що внесені до статутного капіталу підприємства, є погоджена із учасниками підприємства їх справедлива вартість. Після цього справедлива вартість запасів буде зафіксована в установчих документах підприємства.

Первісною вартістю запасів, одержаних підприємством безоплатно, визнається їх справедлива вартість.

Первісна вартість одиниці запасів, придбаних у результаті обміну на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість.

На сьогоднішній день існує 5 методів оцінки запасів на підприємстві при їх вибутті згідно НП(С)БО 9. Серед них такі:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Найбільш точним методом є метод ідентифікованої собівартості. Згідно цього методу запаси вибувають за ціною надходження. Використовується метод, якщо запаси були придбані для подальшого продажу, на замовлення або для запасів, які не є взаємозамінними. Перевагою методу ідентифікованої собівартості є висока точність результатів. Недоліком вважається те, що він є трудомістким, а також при ньому є можливість оцінювати однакові запаси по різній вартості.

Метод середньозваженої собівартості використовується на підприємствах з великою кількістю найменувань товарів. Оцінка за цим методом проводиться щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів. Головними перевагами цього методу є те, що значення чистого прибутку відповідає фактичному, а також цей метод дозволяє оцінити об'єктивну картину запасів на підприємстві.

При відпуску запасів у виробництво, продаж чи іншому вибутті на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» використовується метод собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО). Він базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій надходили на підприємство, тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходжень запасів. Основною перевагою цього методу оцінки вибуття запасів є його простота у використанні.

Оцінка за нормативними витратами полягає у використанні норм витрат на одиницю продукції, які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів. Нормативний метод обліку вибуття запасів є основним для промислових підприємств зі складною технологією, а також для сезонних галузей. Перевагою цього методу оцінки є те, що у підприємства є можливість рідше проводити інвентаризацію незавершеного виробництва. Недоліком методу є необхідність постійного перегляду норм використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін [26].

Метод ціни продажу використовується підприємствами роздрібною торгівлі і полягає у застосування середнього відсотка торгівельної націнки на товари. У такому випадку собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між роздрібною вартістю реалізованих товарів і сумою торгової націнки на них.

Виробничі запаси відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Запаси відображаються за чистою вартістю реалізації, якщо на дату балансу їх ціна знизилась або вони зіпсовані, застаріли або іншим чином втратили первісно очікувану економічну вигоду [38].

Чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів вирахуванням з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і збут.

Сума, на яку первісна вартість запасів перевищує їх чисту вартість реалізації, та вартість повністю втрачених (зіпсованих або тих, яких не вистачає) запасів списуються на витрати звітного періоду.

Якщо чиста вартість реалізації тих запасів, що раніше були уцінені та є активами на дату балансу, надалі збільшується, то на суму збільшення чистої

вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів.

Якщо майбутні економічні вигоди або потенціал корисності запасів, які розподіляються, передаються безоплатно, не пов'язані безпосередньо зі спроможністю цих запасів генерувати чисті надходження грошових коштів, такі запаси відображаються за сумою, яку суб'єктові бухгалтерського обліку в державному секторі необхідно сплатити для придбання майбутніх економічних вигід або потенціалу корисності для досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта бухгалтерського обліку в державному секторі. В іншому разі необхідна попередня оцінка відновлювальної вартості.

Підсумовуючи все вище написане, можна зробити деякі висновки. Запаси є невід'ємною складовою функціонування підприємства. Ефективність господарської діяльності підприємств значною мірою залежить від оцінки та раціонального використання виробничих запасів.

2.2 Документальне оформлення операцій з виробничими запасами

Завдяки чіткій системі документообігу, у ТОВ «ПТРЗ» забезпечено достовірний облік запасів. Всі операції, пов'язані з рухом запасів на підприємстві, оформляються первинними документами.

Усі розрахункові документи (рахунки, рахунки-фактури та ін.) на матеріали, що надійшли, з відповідними додатками до них (специфікаціями, сертифікатами, якісними посвідченнями та ін.) направляють до бухгалтерії, де їх заносять до реєстру, у якому кожному рахунку присвоюють порядковий номер [22].

Зареєстровані у бухгалтерії розрахункові документи з додатками до них передають у відділ логістики (постачання), який проставляє в реєстрах акцептовані суми чи відмови від акцепту, після чого розрахункові документи щоденно передають до бухгалтерії.

Зареєстровані примірники розрахункових та інших документів (специфікації, сертифікати, якісні посвідчення тощо) передають для приймання та оприбуткування матеріалів.

Виробничі запаси, які надходять на підприємство, оприбутковуються матеріально відповідальними особами (завідувачами складами, комірниками та іншими особами) на підставі товарно-транспортних накладних (додаток Ж), рахунків-фактур (додаток К) та інших супроводжувальних документів, і оформляються видатковою накладною.

На підприємстві ТОВ «ПТРЗ» для оприбуткування матеріалів, які надійшли на підприємство від постачальників застосовують видаткову накладну (додаток Ш). Складається видаткова накладна в одному примірнику матеріально – відповідальною особою у день надходження цінностей на склад і залишається в особи до моменту передачі в бухгалтерію підприємства.

При отриманні запасів безпосередньо від постачальників, доставлених їхнім транспортом або транспортом сторонньої організації безпосередньо на склад підприємства, видаткова накладна не оформляється, оскільки документом, що оформляє надходження запасів на склад підприємства, у цьому разі є товарно – транспортна накладна.

Для обліку та контролю за надходженням та оприбуткуванням матеріальних цінностей використовується Журнал обліку вантажів, що надійшли (форма № М-1). Записи в журналі робить відділ матеріально – технічного постачання по факту надходження матеріально – технічних цінностей на склад підприємства на основі товарно – транспортних документів, прибуткових ордерів, актів приймання матеріалів [24].

Іншим документом, який найчастіше застосовується на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» для оформлення надходження виробничих запасів є Довіреність (форма № М-2, 2б). Довіреність – письмове повноваження, яке видається особою – довірительом довірній особі для представництва перед третіми особами. Підприємство, як правило, видає довіреність на отримання матеріальних цінностей або документів. Таким чином, довіреність дає змогу представнику підприємства – покупця отримати товари у підприємства – постачальника (додаток М).

Забороняється видавати довіреності, які повністю або частково не заповнені, не мають зразків підписів осіб, на ім'я яких вони виписані. Незаповнені рядки довіреності прокреслюються.

Особа, якій видано доручення, зобов'язано не пізніше наступного дня, після кожного випадку доставки на підприємство отриманих за дорученням цінностей, незалежно від того отримані цінності за дорученням повністю чи частково, представити працівнику підприємства, який здійснює виписку і реєстрацію доручень, документ на одержання цінностей і їхню здачу на склад (у комору) або матеріально відповідальній особі.

Довіреність на одержання цінностей від постачальника за нарядами, рахунком, договором, замовленням, угодою або іншим документом, що їх замінює, видається довірній особі під розписку і реєструється в журналі реєстрації довіреностей.

У разі, коли довірена особа повинна одержувати потрібні цінності в одному місці (з одного складу), але за декількома нарядами, рахунками та іншими документами, що їх замінюють, їй може бути видана одна довіреність із зазначенням у ній номерів і дат видачі усіх наряків, рахунків та інших аналогічних документів або декілька довіреностей, якщо цінності мають бути одержані на різних складах.

Особа, якій видана довіреність, зобов'язана не пізніше наступного дня після кожного випадку доставки на підприємство одержаних за довіреністю цінностей, незалежно від того, одержані цінності за довіреністю повністю або частково, подати працівнику підприємства, який здійснює виписування та реєстрацію довіреностей, документ про одержання нею цінностей та їх здачу на склад (комору) або матеріально відповідальній особі [33].

Невикористані довіреності повинні бути повернуті працівнику підприємства, який здійснює виписування і реєстрацію довіреностей, не пізніше наступного дня після закінчення строку дії довіреності.

Особам, які не відзвітували про використання довіреності або не повернули невикористану довіреність, строк дії якої закінчився, нова довіреність не видається.

Довіреність, незалежно від строку її дії, залишається у постачальника при першому відпуску цінностей. У разі відпуску цінностей частинами на кожний частковий відпуск складається накладна (акт приймання-здачі або інший аналогічний документ) з поміткою на ній номера довіреності та дати її видачі. У

цих випадках один примірник накладної (або документа, що її замінює) передається одержувачу цінностей, а другий — додається до залишеної у постачальника довіреності і використовується для спостереження і контролю за відпуском цінностей згідно з довіреністю, а також для проведення розрахунків з одержувачем.

Після закінчення відпуску цінностей служби, що здійснювали їх відпуск, здають довіреність разом з документами на відпуск останньої партії цінностей працівникам, на яких покладено обов'язки з ведення бухгалтерського обліку.

Для обліку поставок запасів та розрахунків за їх перевезення автомобільним транспортом застосовують товарно-транспортну накладну (форма №1-ТН). Товарно-транспортна накладна - це основний первинний документ, який містить інформацію про перевезення вантажу, обсяги перевезення та відповідальних за його здійснення осіб. Цей документ використовується як єдиний для внутрішніх (в межах України) перевезень (додаток Ж).

З 1 лютого 2023 року в Україні у тестовому режимі запровадили використання електронних товарно-транспортних накладних - е-ТТН. При цьому компаніям все ще потрібно буде використовувати паперові супровідні накладні на вантаж. Запровадження електронних ТТН для всіх вантажних перевезень автомобільним транспортом, заплановане на 1 серпня 2023 року. Щоб перейти на е-ТТН, підприємству потрібно обрати провайдера електронного документообігу (ЕДО). Таких провайдерів в Україні зараз 20. Два з них (EDIN та ПТАХ) пройшли тестування щодо взаємодії з е-ТТН, частина допрацьовує програмне забезпечення для сумісності із системою.

Застосування е-ТТН дозволить пришвидшити розрахунки між партнерами, адже підписаний електронним ключем документ одразу стає доступним, тоді як паперову накладну з підписом доводилось чекати і тільки тоді проводити розрахунки.

Для обліку руху матеріальних цінностей в середині підприємства застосовується Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів. Вона виписується в двох примірниках та підписується головним бухгалтером (додаток Н).

У разі відпуску матеріалів філіям підприємства один примірник видається одержувачу (цеху, дільниці), а другий – складу, який потім передається до бухгалтерії.

У разі внутрішнього переміщення матеріалів накладну-вимогу складає матеріально-відповідальна особа складу (цеху), що здає цінності. Один примірник залишається на складі (в цеху), що здає цінності, а другий віддається складу (цеху), що приймає цінності.

У випадку відпуску матеріальних цінностей господарствам свого підприємства, що розташовані за межами його території, або стороннім організаціям накладну-вимогу виписують на основі договорів, нарядів і інших відповідних документів. Перший примірник передають складу як основу для відпуску матеріалів, другий - одержувачеві матеріалів. При відпуску матеріалів з доставкою власними силами покупця накладну-вимогу, підписану одержувачем, копію передає в бухгалтерію для виписки розрахунково-платіжних документів, якщо матеріали відпускалися із наступною оплатою.

Відпуск запасів, їх використання можуть оформлятися й іншими первинними документами: актом-вимогою на заміну (додаткове відпускання) матеріалів (форма № М-10); накладною на відпускання товарно-матеріальних цінностей (форма № М-20).

Акт про приймання устаткування (форма № М-15) використовується для оформлення устаткування, що надійшло на склад для встановлення (додаток П).

При здійсненні монтажних робіт підрядним способом до складу приймальної комісії входить також представник підрядної монтажної організації. В цьому випадку складається окремий акт на передачу устаткування на відповідальне збереження, уповноважений представник монтажної організації розписується безпосередньо в акті, і йому передається копія акту [35].

З метою забезпечення достовірності бухгалтерського обліку на підприємстві шляхом зіставлення з фактичною наявністю майна проводиться інвентаризація. Матеріальні запаси при інвентаризації записують в інвентаризаційний опис (форма № М-21). Складається при знятті натуральних залишків в товарно-матеріальних цінностей по кожному окремому складу, дільниці, об'єкту, які знаходяться у матеріально відповідальних осіб (додаток Р).

В описі вказуються: найменування матеріалів, їх номенклатурні номери, тип, сорт, розмір та інші ознаки відмінності. В кінці інвентаризаційного опису підписуються усі члени комісії та матеріально відповідальні особи [57].

Отже, для оформлення руху запасів на підприємстві застосовуються різні документи. Достовірність ведення обліку запасів на підприємстві першочергово залежить від правильного заповнення відповідної документації, а також вчасного їх подання до бухгалтерії.

2.3 Облік руху виробничих запасів на підприємстві

У ТОВ «ПТРЗ» облік виробничих запасів передбачає документування і відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з їх рухом (надходження, зберігання, вибуття).

Виробничі запаси можуть бути придбані, виготовлені власними силами, внесені до статутного капіталу, одержані безоплатно чи в результаті обміну.

Придбання виробничих запасів планується підприємством. Для цього укладаються договори постачання, у яких визначається кількість, ціна та якість товарно-матеріальних цінностей, що надійдуть на підприємство, а також терміни поставки кожної партії виробничих запасів. При виборі постачальників підприємство враховує: ціну матеріалів, достатній обсяг їх постачання (що залежить від потужностей постачальників), якість матеріалів, надійність постачальників, сума транспортних витрат на перевезення та складування запасів, можливості отримання знижок при придбанні великих партій запасів та можливість відстрочення оплати на них.

Запаси, що надходять на склад, ретельно перевіряють, встановлюють відповідність їх якості, кількості, асортименту, умовам поставок і супровідним документам. Якщо не виявлено розходжень, запаси оприбутковують.

Для відображення запасів Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [19] передбачено клас 2 «Запаси», рахунки якого є активними, балансовими.

Для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів, сировини і матеріалів (у тому числі сировина і матеріали, які є в дорозі та

в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва призначено рахунок 20 «Виробничі запаси». За дебетом даного рахунку відображається надходження запасів, їх дооцінка, за кредитом – витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо.

Переважну більшість виробничих запасів підприємства придбають у постачальників на підставі укладених договорів (контрактів, угод). На відвантажені (відпущені) матеріальні цінності постачальник виписує рахунок-фактуру та інші розрахунково-платіжні документи (у яких вказуються назва, номенклатурний номер, одиниця виміру, кількість, сорт, ціна кожного виду матеріальних цінностей, що відпускаються, ставка і сума ПДВ, загальна сума, що підлягає до оплати), а також податкову накладну [35].

Податкова накладна надає право покупцеві, зареєстрованому як платник ПДВ, на включення до податкового кредиту суми ПДВ, сплачену постачальнику при придбанні матеріальних цінностей (робіт, послуг).

На субрахунку 201 «Сировина й матеріали» ведеться облік наявності руху сировини та основних матеріалів, які входять до складу продукції, що виготовляється, або є необхідними компонентами при її виготовленні, а також допоміжні матеріали, які використовуються при виготовленні продукції або для господарських потреб [36].

Сировина – добути, вирощені власними силами або придбані на стороні оборотні ресурси, які на момент придбання не пройшли жодної стадії промислової обробки і призначені для споживання власним виробництвом як необхідний компонент майбутнього продукту цього виробництва.

Матеріали – придбані на стороні оборотні ресурси, призначені для використання у власному виробництві як необхідний компонент майбутнього продукту цього виробництва або для обслуговування технологічного процесу і управління. Матеріали умовно можна поділити на основні та допоміжні.

Основні матеріали – це матеріали, які становлять основу продукту виробництва.

Допоміжні матеріали – матеріали, які використовуються для обслуговування процесу виробництва й управління [41].

Цей поділ має умовний характер і часто залежить лише від кількості матеріалу, використаного на виробництво різних видів продукції.

До групи допоміжних матеріалів у зв'язку з особливістю використання окремо виділяють паливо, тару і тарні матеріали, запасні частини.

На субрахунку 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби» ведуть облік наявності і руху купованих напівфабрикатів і комплектуючих виробів, придбаних підприємствами для виробництва продукції; конструкцій і деталей (металевих, дерев'яних, залізобетонних тощо), що використовуються підрядними будівельними організаціями під час виконання будівельно-монтажних та ремонтних робіт; спеціальне обладнання, інструменти, пристрої тощо, які використовують науково-дослідні та конструкторські організації та ін.

Напівфабрикати – це сировина і матеріали, які пройшли певні стадії обробки, але ще не є готовою продукцією. У виготовленні продукції вони виконують таку ж роль, як і основні матеріали, тобто утворюють її матеріальну основу.

Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби - придбані на стороні оборотні матеріальні активи, призначені для використання у власному виробництві як матеріальна основа або необхідний додаток до матеріальної складової майбутнього продукту цього виробництва.

Вироби, придбані для додаткового комплектування готової продукції, не включаються до її собівартості. Обладнання і пристрої загального призначення обліковуються на рахунках 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» або 22 «Малоцінні і швидкозношувані предмети» [41].

Субрахунок 203 «Паливо» призначений для обліку твердого і рідкого палива (нафтопродукти), що використовується для технологічних потреб виробництва, роботи автотранспорту, опалення приміщень тощо, а також оплачених талонів на нафтопродукти і газ. Паливо виділяють в окрему групу з огляду на його велике економічне значення та специфіку споживання.

На субрахунку 204 «Тара й тарні матеріали» ведуть облік усіх видів тари, а також тарних матеріалів, які використовуються для виготовлення тари та її ремонту (за винятком матеріалів, які використовуються для додаткового

обладнання вагонів, облік яких ведеться на субрахунку 201 «Сировина й матеріали»). Тара – це оборотні матеріальні активи, призначені для транспортування, зберігання і продажу продукції. Тарні матеріали – це оборотні матеріальні активи, призначені для виготовлення і ремонту тари.

До тари і тарних матеріалів належать предмети, які використовуються для пакування, транспортування, зберігання різних матеріалів і продукції (мішки, ящики, коробки тощо). Транспортно-заготівельні витрати - це затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів [6].

На субрахунку 205 «Будівельні матеріали» використовується підприємствами-забудовниками, які ведуть облік будівельних матеріалів, конструкцій і деталей, а також обладнання, що потребує монтажу.

Витрати на придбання обладнання, що не потребує монтажу, транспортних засобів, будівельних машин і механізмів, виробничого інвентарю та інструментів тощо відображаються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

Устаткування і будівельні матеріали, передані підрядній організації для виконання робіт, після підтвердження їх використання списуються з кредиту цього субрахунку на дебет рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

На субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» ведуть облік матеріалів, які передані підприємствам-переробникам для виготовлення продукції і включаються до її собівартості.

Матеріали, передані в переробку – це оборотні матеріальні активи, тимчасово передані на безоплатній основі підприємством-власником суб'єктам-переробникам для доведення їх до стану, придатного для використання підприємством-власником у запланованих цілях.

На субрахунку 207 «Запасні частини» ведуть облік придбаних і виготовлених запасних частин, вузлів і деталей, призначених для проведення ремонту, заміни зношених частин обладнання і транспортних засобів, а також автомобільних шин, обмінного фонду двигунів, вузлів і агрегатів, що створюються в ремонтних підприємствах та підрозділах [37].

Запасні частини – це оборотні матеріальні активи, призначені для використання під час проведення ремонту, реконструкції, модернізації обладнання і машин (в тому числі транспортних засобів), ремонту обладнання і машин за замовленнями сторонніх осіб і для використання з метою гарантійного ремонту таких засобів.

Автомобільні шини, що є на колесах та в запасі при автомобілі, які враховані в ціні автомобіля і включені в його інвентарну вартість, обліковуються в складі основних засобів. Аналітичний облік обмінного фонду машин, вузлів та агрегатів ведеться за групами: придатні для експлуатації (нові та відновлені); що підлягають відновленню (на складі); що знаходяться в ремонті [44].

На субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» ведуть облік мінеральних добрив; отрутохімікатів для боротьби зі шкідниками сільськогосподарських рослин, біопрепаратів та медикаментів для тварин; кормів тварин (власного виробництва і купованих); насіння і саджанців для посіву і висаджування.

На субрахунку 209 «Інші матеріали» ведуть облік відходів виробництва, непоправного браку, зношених шин, металобрухту та інших матеріальних цінностей, оприбуткованих за ціною можливого використання або реалізації [44].

Зворотні відходи виробництва - це залишки, що утворились в процесі переробки сировини і матеріалів, та які повністю або частково втратили споживчі якості (тирса, стружка тощо).

Приймання матеріалів, що надійшли на склад підприємства, здійснюється на підставі накладної на відпуск товарно-матеріальних цінностей (форма № М-20). якщо під час приймання виявлені розбіжності між фактичною кількістю матеріальних цінностей, що надійшли, та вказаною у накладній.

Ці акти є підставою для висунення претензії винуватцю нестачі (або псування) матеріальних цінностей (транспортній організації), постачальнику - у разі недовантаження або неправильної упаковки, що послужило причиною псування цінностей при перевезенні.

Залежно від джерел надходження запасів (придбання у постачальника, підзвітною особою, виготовлення, безкоштовне одержання) в бухгалтерському

обліку здійснюють записи, наведені в таблиці 2.1. ТОВ «ПТРЗ» одержує запаси шляхом придбання у постачальників згідно укладених договорів.

Таблиця 2.1

Відображення надходження виробничих запасів на рахунках бухгалтерського обліку

№ п. п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Придбання виробничих запасів у постачальника з наступною оплатою			
1	Отримані запаси від постачальника (без ПДВ)	20	63
2	Відображається податковий кредит (ПДВ)	641	63
3	Відображаються транспортно-заготівельні витрати	20	66, 65, 68
4	Оплачено рахунок постачальника (з ПДВ):	63	31
Придбання виробничих запасів у постачальника з попередньою оплатою			
1	Перерахована попередня оплата постачальнику (з ПДВ)	371	311
2	Відображається податковий кредит	641	644
3	Отримані запаси (без ПДВ)	20	63
4	Списується податковий кредит	644	63
5	Проводиться взаємозалік заборгованості (з ПДВ)	63	371
Придбання виробничих запасів підзвітною особою			
1	Видані грошові кошти з каси під звіт:	372	30
2	Надійшли запаси, придбані підзвітною особою	20	372
3	Відображається податковий кредит	641	372
4	Здійснюється остаточний розрахунок із підзвітної суми:		
	– $O_{д}^{372} > O_{к}^{372}$ – залишок підзвітної суми повертається до каси	30	372

1	2	3	4
	– $O_d^{372} < O_k^{372}$ – видається з каси відшкодування перевитрат підзвітної суми	372	30
	Виробництво виробничих запасів	20	23
	Безкоштовне одержання виробничих запасів	20	424
Одержання виробничих запасів як внеску до статутного фонду			
1	Відображається формування статутного капіталу	46	40
2	Отримано внесок до статутного капіталу у вигляді виробничих запасів	20	46
	Виявлення надлишку виробничих запасів	20	719

Вибуття запасів на підприємстві відбувається при відпуску їх на виробництво продукції, реалізації, безкоштовній передачі, нестачі, внеску до зареєстрованого капіталу іншого підприємства, що наведено в таблиці 2.2.

ТОВ «ПТРЗ» відпуск запасів здійснює, в першу чергу, на виробництво продукції. Крім того, вибуття запасів відбувається для потреб цехів, заводоуправління, складських приміщень та відділу охорони.

Таблиця 2.2

Відображення вибуття виробничих запасів на рахунках бухгалтерського обліку

№ п. п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Реалізація виробничих запасів			
	– з наступною оплатою		
1	Відвантажено запаси і визнано дохід (з ПДВ)	36	712
2	Відображено податкове зобов'язання	712	641
3	Відображено собівартість реалізованих запасів	943	20

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4
4	Списано чистий дохід від реалізації на фінансовий результат	712	79
5	Списано собівартість реалізованих запасів на фінансовий результат	79	943
6	Відображено фінансовий результат:		
	– прибуток	79	44
	– збиток	44	79
7	Одержано від покупця	31	377
	– з попередньою оплатою		
1	Одержано попередню оплату від покупця (з ПДВ)	311	681
2	Відображено податкове зобов'язання	643	641
3	Передано запаси покупцю і визнано дохід (з ПДВ)	36	712
4	Списано податкове зобов'язання	712	643
5	Проведено взаємозалік розрахунків з покупцем	681	36
6	Відображено собівартість реалізованих запасів	943	20
7	Списано чистий дохід від реалізації запасів на фінансовий результат	712	79
8	Списано собівартість реалізованих запасів на фінансовий результат	79	943
9	Відображено фінансовий результат:		
	– прибуток	79	44
	– збиток	44	79
Безкоштовна передача виробничих запасів			
1	Списано собівартість безкоштовно переданих запасів	949	20
3	Відображено податкове зобов'язання	949	641
4	Списано на фінансовий результат витрати, пов'язані з безкоштовною передачею запасів	79	949

1	2	3	4
5	Відображено фінансовий результат: – збиток	44	79
Відпуск виробничих запасів на виробництво			
1	При використанні рахунків 8-го класу Відпущені зі складу і витрачені запаси на виробництво	80	20
1	При використанні рахунків 9-го класу Відпущені запаси зі складу і витрачені на:		
	– виробництво продукції	23	20
	– загальновиробничі потреби	91	20
	– адміністративні потреби	92	20
	– збут продукції	93	20
	– житлово-комунальні та соціально-культурні потреби	94	20
1	При використанні рахунків 8-го та 9-го класів Включена до складу економічного елемента «Матеріальні витрати» собівартість витрачених запасів	83	20
2	Списана собівартість витрачених запасів на:		
	– виробництво продукції	23	83
	– загальновиробничі потреби	91	83
	– адміністративні потреби	92	83
	– збут продукції	93	83
	– житлово-комунальні та соціально-культурні потреби	94	83
Одержання виробничих запасів як внеску до зареєстрованого капіталу			
1	Списано собівартість виробничих запасів, переданих до зареєстрованого капіталу іншого підприємства	14	20

1	2	3	4
2	Списано різницю між собівартістю переданих запасів і справедливою вартістю одержаних інвестицій	14	719
3	Відображено податкове зобов'язання	949	641
4	Списані витрати на фінансовий результат	79	949
5	Списано дохід на фінансовий результат	719	79
6	Відображено фінансовий результат:		
	– прибуток	79	44
	– збиток	44	79
Нестача виробничих запасів			
	I. Нестача виробничих запасів в межах норми природного убутку	91	20
1	II. Нестача виробничих запасів понад норму природного убутку, винні в якій установлені:		
	Списано нестачу виробничих запасів понад норму природного убутку	947	20
2	Для контролю до встановлення винної особи відображено нестачу в позабалансовому обліку	072	
3	Нараховано заборгованість винної особи за відшкодуванням збитків	375	716
4	Списано з позабалансового обліку нестачу, винні в якій установлені		072
5	Отримано відшкодування збитків винною особою	30, 31, 66	375
6	Відображено ПДВ	716	641
7	Відображено різницю в цінах	716	642
8	Списано дохід від відшкодування нестачі на фінансовий результат	716	79
9	Списано нестачу на фінансовий результат	79	947

1	2	3	4
1	III. Нестача виробничих запасів понад норму природного убутку, винні в якій не встановлені: Списано нестачу виробничих запасів понад норму природного убутку	947	20
2	Для контролю до встановлення винної особи відображено нестачу в позабалансовому обліку	072	
3	Відображено ПДВ	949	641
4	Списано витрати, пов'язані з нестачею на фінансовий результат	79	947, 949

2.4 Контроль використання виробничих запасів на підприємстві

Внутрішньогосподарський контроль являє собою систему спостереження за ефективністю використання майна підприємства, законністю і доцільністю господарських операцій і процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей [56].

Його здійснюють керівники підприємства, спеціалісти, керівники виробничих підрозділів, обліково-економічна служба, матеріально відповідальні особи. Перевірку умов зберігання і стану матеріальних ресурсів проводять в основному під час інвентаризації, а при поточному контролі – у процесі тематичних перевірок. Основною його метою є об'єктивне вивчення фактичного стану справ підприємства, виявлення та попередження тих чинників і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети та доведення цієї інформації до органів управління.

Основні завдання внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів представлені на рисунку 2.1.

Внутрішньогосподарський контроль використання виробничих запасів на підприємстві відбувається за етапами, що наведені на рисунку 2.2.

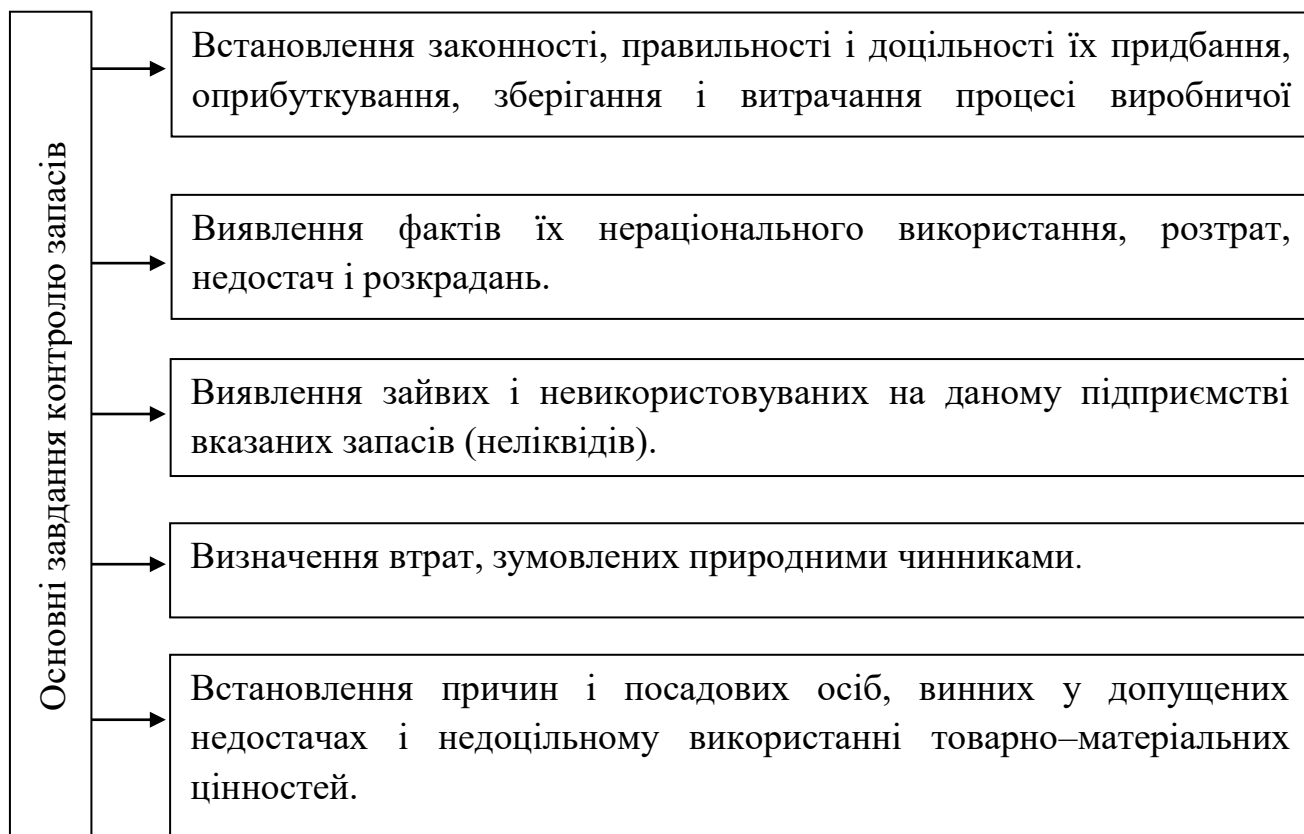

Рисунок 2.1 – Основні завдання внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів на підприємстві

Безумовно, найважливішим елементом внутрішньогосподарського контролю є поточний контроль, який здійснюється працівниками бухгалтерії при виконанні функціональних обов'язків з метою своєчасного виявлення нестач і попередження їх переростання у великі розкрадання.

Підвищення ефективності контролю багато в чому залежить від правильного планування контрольних заходів. Планування контрольних заходів повинне мати системний характер. Якщо бухгалтери виконують свої контрольні функції, то вони контролюють господарські операції і переконуються в правильності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Як частина апарату управління, вони виконують здійснюють внутрішньогосподарський контроль як одну з функцій управління. Тому контрольні функції бухгалтерій мають бути заздалегідь сплановані й розподілені між її працівниками. Головний бухгалтер повинен підібрати виконавців, здатних здійснювати найбільш складні й відповідальні завдання з контролю, визначити обов'язки кожного з них, установити періодичність виконання контрольних функцій.

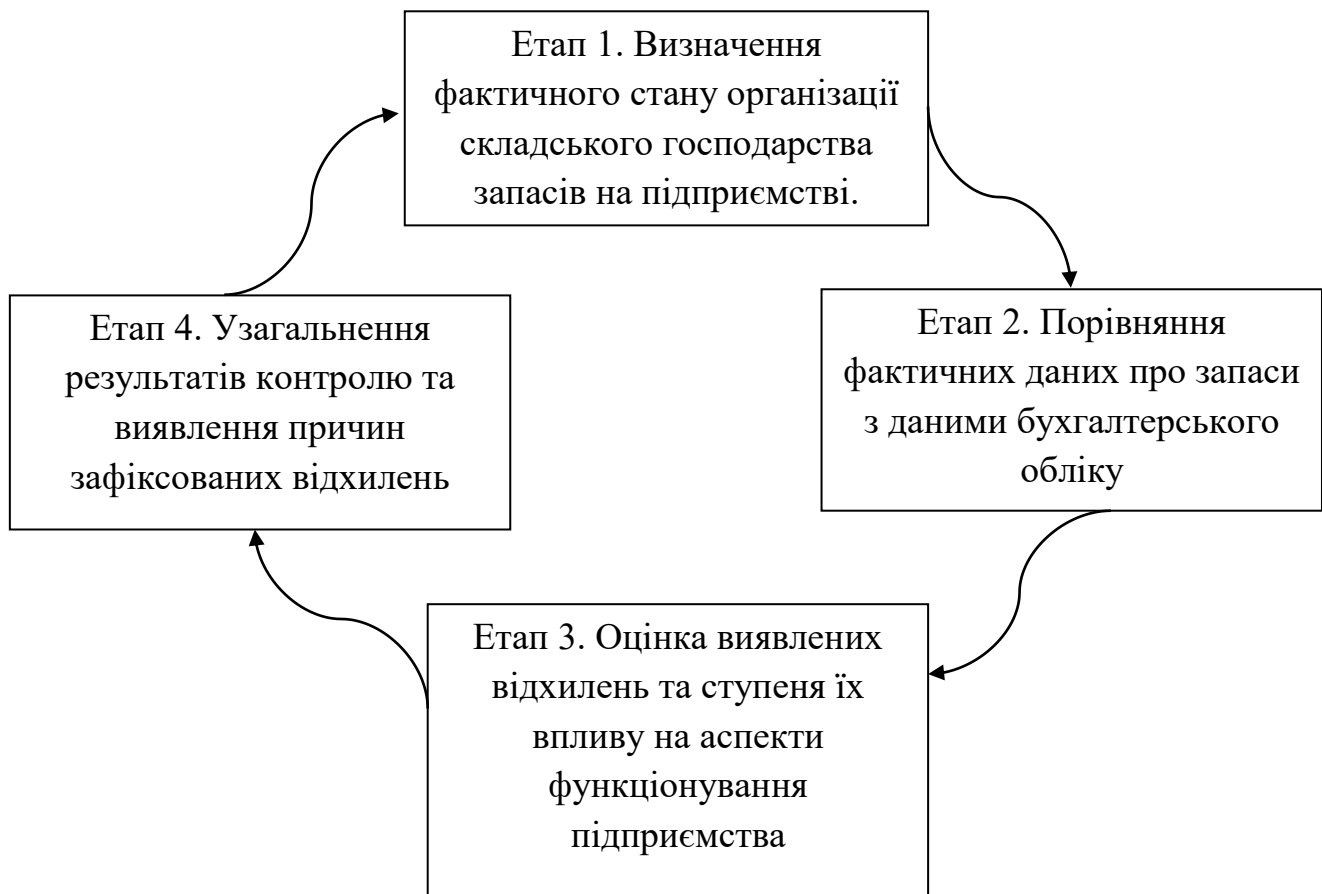

Рисунок 2.2 – Етапи внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів на підприємстві

Ефективному контролю сприяє дотримання при розробці внутрішніх стандартів і регламентів таких вимог:

- взаємне погодження контрольних дій, які здійснюють бухгалтери на різних ділянках господарської діяльності;
- розмежування контролю за зустрічними операціями між різними виконавцями;
- закріплення постійних контрольних функцій, що виконуються окремими фахівцями;
- визначення періодичності разових контрольних дій.

Для проведення внутрішнього контролю виробничих запасів на підприємстві потрібно розробити план дій, який представляє собою документ організаційно-методологічного характеру і складається з переліку робіт з контролю, термінів їх виконання та осіб, відповідальних за проведення перевірки. Він має включати:

- 1) попередній етап - ознайомлення з документуванням операцій з виробничими запасами та веденням їх обліку, аналізу, планування на підприємстві;
- 2) основний етап - перевірка виробничих запасів;
- 3) заключний етап - надання рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень. При цьому для здійснення контролю застосовуються джерела, наведені на рисунку 2.

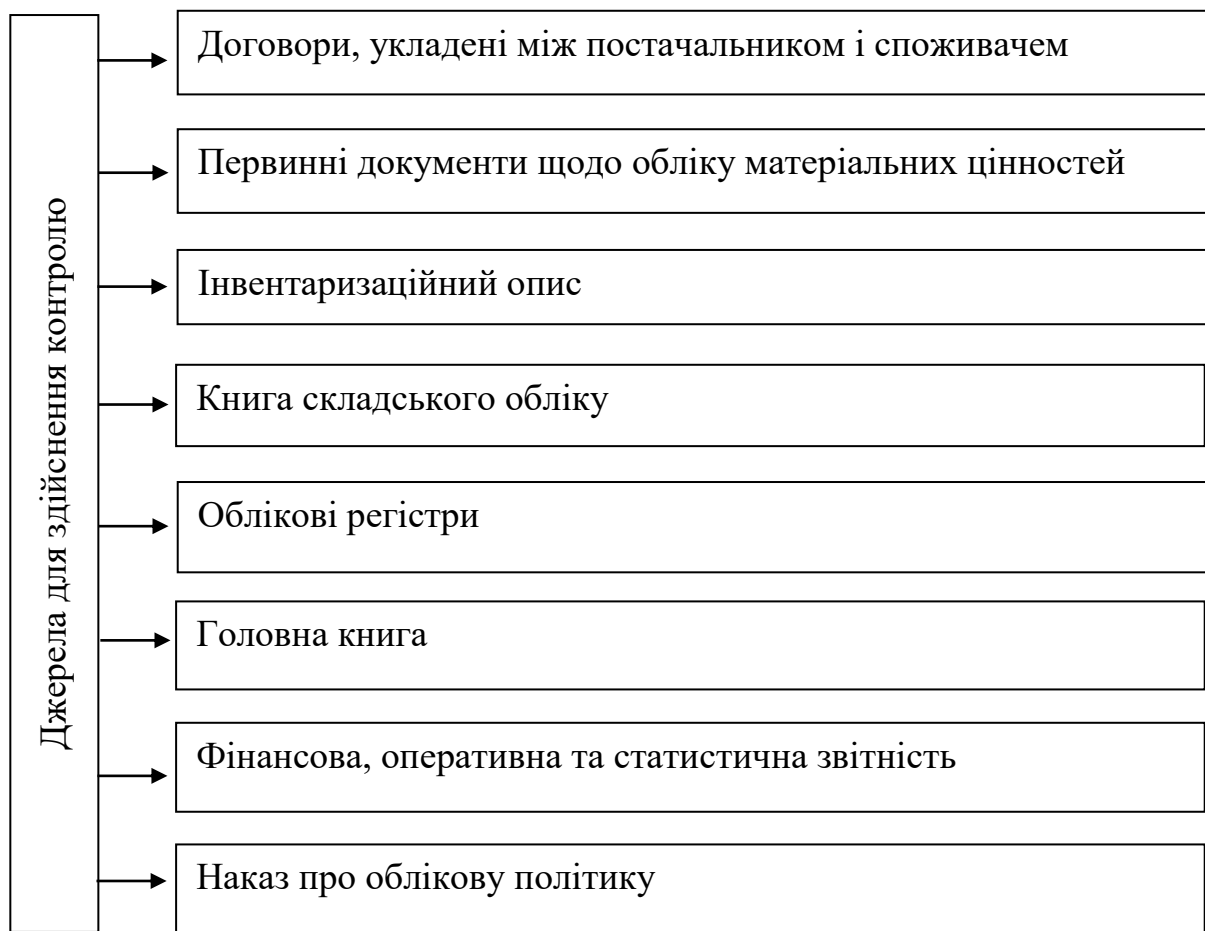

Рисунок 2.3 – Джерела інформації, які використовуються при здійсненні контролю

Під час здійснення внутрішнього контролю над придбанням запасів необхідно проконтролювати кожний із запропонованих елементів даного процесу, адже від вибору постачальника буде залежати якість придбаних запасів, а отже, якість виготовленої продукції.

Під час надходження запасів необхідно перевірити, чи були вони доставлені в строки, передбачені договором, чи відповідають вони кількісним та якісним

характеристикам. Після оприбуткування запасів на склад призначається матеріально-відповідальна особа для запобігання розкраданню. Визначаються її обов'язки, згідно з якими вона відповідає за збереження майна і в разі виявлення недостач бере на себе матеріальну відповідальність.

Контроль виробничих запасів здійснюється за двома напрямками: перевірка їх фактичної наявності, яка здійснюється за допомогою інвентаризації, та перевірка правильності оцінки запасів в обліку і звітності.

В рамках першого напрямку слід дати визначення самому поняттю інвентаризації. Інвентаризація – це перевірка наявності й стану об'єкта шляхом огляду, підрахунку, зважування тощо. Це метод контролю, за допомогою якого здійснюється перевірка і документальне підтвердження наявності, стану й оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства для забезпечення достовірності даних обліку та звітності, контролю за збереженням майна.

Проведення інвентаризації є обов'язковим у випадках, що наведені на рисунку 2.4.

Керівник підприємства повинен створити необхідні умови для проведення інвентаризації у стислі строки, визначити об'єкти, кількість і терміни проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим. Інвентарний процес слід розглядати через послідовність етапів його виконання. На кожній окремій стадії виконують інвентаризаційні процедури, які, в свою чергу, складаються з сукупності окремих інвентаризаційних прийомів. Інвентаризаційні процедури – це система методичних дій, які застосовуються аудитором з метою дослідження її об'єкта. Вони конкретизують зміст інвентаризаційного процесу.

Інвентаризаційними прийомами називають сукупність однорідних дій, що проводяться при виконанні окремих процедур для визначення фактичної наявності, стану об'єктів інвентаризації та їх якісної характеристики. Виробничі запаси (товарно-матеріальні цінності) вносяться до інвентаризаційного опису по кожному окремому найменуванню. При їх інвентаризації встановлюється фактична наявність сировини, матеріалів, палива, купованих комплектуючих виробів і напівфабрикатів, та інші.

Рисунок 2.4 – Випадки обов'язкового проведення інвентаризації

Інвентаризація виробничих запасів, як правило, здійснюється в порядку розташування цінностей у даному приміщенні. Під час інвентаризації не можна допускати безладного переходу від одного виду товарно-матеріальних цінностей до іншого. При зберіганні цінностей у різних ізольованих приміщеннях в однієї матеріально відповідальної особи інвентаризація здійснюється послідовно по місцях зберігання. Після перевірки цінностей вхід до приміщення опломбовується і комісія переходить для роботи в наступне приміщення [50].

Товарно-матеріальні цінності, що належать іншими підприємствам і перебувають на відповідальному зберіганні, інвентаризуються одночасно з власними виробничими запасами. На ці цінності складається окремий інвентаризаційний опис, в якому робиться посилання на відповідні документи, що підтверджують прийняття цих цінностей на відповідальне зберігання.

Товарно-матеріальні цінності, що надходять на підприємство під час проведення інвентаризації, приймаються матеріально-відповідальними особами у присутності членів інвентаризаційної комісії та вносяться до окремого інвентаризаційного опису «Товарно-матеріальні цінності, що надійшли під час інвентаризації», в якому вказується, коли і від кого надійшли матеріали, дата і номер прибуткового документа, найменування, кількість, ціна і загальна сума цінностей, що надійшли. Водночас на прибутковому документі за підписом голови інвентаризаційної комісії робиться позначка «після інвентаризації» з посиланням на дату і номер опису, до якого занесено ці цінності [56].

На великих складах при тривалому проведенні інвентаризації у виняткових випадках і тільки з письмового дозволу керівника і головного бухгалтера підприємства у процесі інвентаризації товарно-матеріальні цінності можуть відпускатися матеріально відповідальними особами у присутності членів інвентаризаційної комісії. Такі цінності вносяться до окремого інвентаризаційного опису за найменуванням «Товарно-матеріальні цінності, відпущені під час інвентаризації». У видаткових документах у таких випадках також робиться відповідна позначка за підписом голови інвентаризаційної комісії.

При інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, що перебувають у дорозі, відвантажених, не оплачених у строк покупцями, а також тих, що знаходяться на складах інших підприємств або організацій, перевіряється обґрунтованість сум, облікованих на відповідних рахунках. Причому на рахунках бухгалтерського обліку можуть залишитися тільки суми товарно-матеріальних цінностей, підтвержені належним чином оформленими документами. Інвентаризаційні описи (акти) складаються окремо по кожному такому виду цінностей.

Контроль виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» є однією з найскладніших ділянок обліку, оскільки номенклатура виробничих запасів включає тисячі

найменувань. Тому для того ефективної перевірки виробничих запасів процедури контролю мають бути максимально точними, а особам, що здійснюють контроль необхідно дослідити порушення, їх причини і типові помилки. Найбільш характерні помилки в обліку запасів, що виникають на промислових підприємствах України, в тому числі ТОВ «ПТРЗ», наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Типові помилки в обліку виробничих запасів

№ п. п.	Ділянка обліку	Зміст помилки
1	2	3
1	Синтетичний і аналітичний облік руху запасів	1) відсутність договорів про матеріальну відповідальність із матеріально-відповідальними особами; 2) неправильне формування фактичної собівартості виробничих запасів; 3) відсутність аналітичного обліку руху виробничих запасів в бухгалтерії; 4) нерегулярне проведення звіряння даних про руху виробничих запасів у бухгалтерії та на складах; 5) порушення вимог щодо обов'язковості чи періодичності проведення інвентаризації.
2	Документальне оформлення руху запасів	1) відсутність бухгалтерських довідок про зниження вартості виробничих запасів; 2) відсутність прибуткових накладних; 3) відсутність довіреностей на отримання виробничих запасів.
3	Відображення операцій в облікових регістрах	1) порушення відповідності даних аналітичного і синтетичного обліку в облікових регістрах.

Оцінюючи стан внутрішнього контролю ТОВ «ПТРЗ», можна визначити його як задовільний. Найчастіше на даному підприємстві мають місце такі порушення:

- 1) неякісне виконання службових обов'язків матеріально-відповідальними особами;
- 2) неправильне і несвоєчасне оформлення документів з оприбуткування та відпуску виробничих запасів.

Основною причиною виникнення даних порушень є відсутність належного контролю за роботою матеріально-відповідальних осіб, недостатня кваліфікація і сумлінність окремих працівників підприємства. Для забезпечення якісного контролю за використанням запасів ТОВ «ПТРЗ» слід зосередити увагу на розробленні положення про організацію контролю, визначити в ньому елементи, що стосуються виробничих запасів і визначають методичні аспекти їх обліку (визначення первісної вартості, методи оцінки на дату балансу та під час вибуття, метод розподілу транспортно-заготівельних витрат тощо). Внутрішній контроль використання виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» доцільно проводити за програмою, наведеною в додатку С. Правильне та вчасне проведення внутрішньогосподарського контролю на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» дозволить досягти головної мети контролю – забезпечити достовірність даних про рух виробничих запасів, повноту і своєчасність відображення господарських операцій на рахунках та в облікових регістрах, правильність ведення обліку.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Мета, завдання, інформаційне забезпечення та етапи аналізу виробничих запасів на підприємстві

Аналіз господарської діяльності підприємства є важливою складовою системи економічної інформації, а також – специфічним видом управлінської діяльності. Правильне та раціональне використання виробничих ресурсів є обов'язковою умовою не тільки подальшого розвитку, а й самого існування підприємства. Аналіз використання матеріальних ресурсів показує дійсний стан їх використання [44].

Одним з основних напрямків аналізу господарської діяльності підприємства – аналіз забезпечення виробничими запасами. Від повноти і своєчасності забезпечення підприємства необхідною сировиною, матеріалами, паливом та іншими виробничими запасами і їх раціонального використання залежить виконання завдань з обсягу, номенклатури, якості продукції, ефективності використання робочої сили та основних фондів підприємства і його структурних підрозділів.

Мета аналізу виробничих запасів на підприємстві полягає в оцінці ефективності їх використання та управління з метою забезпечення надійного постачання для виробництва, зниження витрат, оптимізації запасів та підвищення конкурентоспроможності підприємства [44].

Об'єктами аналізу стану, руху і ефективності використання виробничих запасів підприємства є:

- 1) матеріалоемність – обсяг матеріальних ресурсів, які витрачаються на виробництво або виконання певної роботи
- 2) виробничі запаси, наявні на підприємства;
- 3) матеріальні витрати як окремий елемент витрат;
- 4) виробничі запаси за центрами відповідальності.

Основними завданнями аналізу стану управління та використання виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» є:

– визначення оптимального рівня запасів, потрібних для ефективного функціонування підприємства без перевищення нормативів запасів або недостатнього їх рівня;

– виявлення зайвих запасів, які перевищують реальні потреби підприємства. Це дозволяє зменшити витрати на утримання запасів, збільшити ефективність використання ресурсів;

– оцінка ризиків, пов'язаних з недостатнім рівнем запасів, такими як перебої в постачанні або зростання цін на сировину. Це дозволяє розробити стратегії для управління ризиками та забезпечення стабільності виробництва.

– вдосконалення системи управління запасами, включаючи визначення оптимальних параметрів замовлення та необхідних запасів для підтримки виробництва.

– визначення питомої структури асортименту виробничих запасів для з'ясування пріоритетів управління ними та прийняття раціональних рішень щодо цього;

– встановлення динаміки стану та руху виробничих запасів за центрами відповідальності та за групами для контролю ефективності управління запасами в різних структурних підрозділах підприємства;

– оцінка динаміки витрачання виробничих запасів за напрямками здійснення господарських операцій для контролю споживання запасів в різних господарських операціях, таких як виробництво, продаж, ремонт, обслуговування тощо;

– оцінка рівня ефективності використання виробничих запасів для з'ясування того чи використовуються запаси оптимально, чи є проблемні області та як можна покращити ефективність управління запасами;

– виявлення внутрішньовиробничих резервів економії витрачання матеріальних ресурсів і розробка конкретних заходів щодо їх впровадження у практичну діяльність, що дозволяє ідентифікувати потенційні можливості зменшення витрат на матеріальні ресурси на підприємстві [56].

Поставленні завдання аналізу стану управління виробничими запасами неможливо виконувати без відповідних окреслених напрямів.

Аналіз використання виробничих запасів може бути спрямований на декілька напрямків. Основні напрями аналізу використання виробничих запасів включають:

1. Оборотність запасів. Цей напрямок аналізу визначає, наскільки швидко запаси обертаються в процесі виробництва. Аналізується період часу, який потрібний для використання запасів і заміщення їх новими поставками. Висока оборотність запасів може свідчити про ефективне використання ресурсів, а низька - вказувати на непродуктивність або надмірні запаси.

2. Рівень запасів. Цей напрямок аналізу стосується загального обсягу запасів, які знаходяться на складах підприємства. Аналізується кількість та вартість запасів, а також їх структура. Оцінюється, чи забезпечуються виробничі потреби запасами, а також виявляються непотрібні або надмірні запаси.

3. Вартість запасів. Цей напрямок аналізу оцінює вартість запасів, яка включає витрати на їх придбання, зберігання та утримання. Аналізуються витрати, пов'язані з утриманням запасів, такі як зберігання, страхування, знос, ушкодження тощо. Метою є виявлення можливостей зниження вартості запасів і оптимізації їх управління.

4. Прогнозування попиту. Цей напрямок аналізу спрямований на прогнозування попиту на продукцію або послуги, для яких потрібні запаси. Аналізується точність прогнозів попиту, що дозволяє більш точно планувати виробництво та управляти запасами.

Ці напрями аналізу допомагають оцінити ефективність використання виробничих запасів, виявити можливі проблеми та резерви їх оптимізації. В результаті підприємство може знижувати витрати, забезпечувати надійне забезпечення виробництва та підвищувати конкурентоспроможність.

Визначені напрями неможливо дослідити, не сформувавши інформаційної бази. Частина інформації про структуру та обсяги виробничих запасів наведена у формі №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) та формі № 5 Примітки до річної фінансової звітності (VIII «Запаси»). Проте, значна частина інформаційного забезпечення міститься в управлінському обліку та первинній документації, що зумовлює формування спеціального інформаційного забезпечення.

Основні етапи аналізу використання виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» зображені на рисунку 3.1.

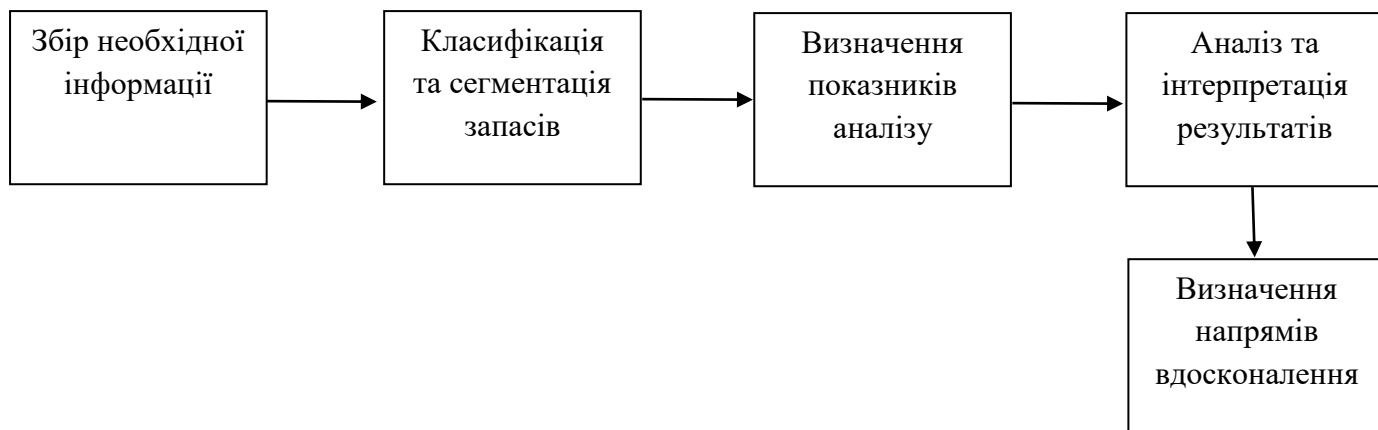

Рисунок 3.1 – Етапи аналізу використання виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ»

Перший етап передбачає збір відповідної інформації про виробничі запаси. Це може включати дані про кількість, вартість, структуру, історичні дані, дані про попит та постачальників, фінансові дані та інші релевантні показники.

Основною метою цього забезпечення є надання достовірної інформації для прийняття управлінських рішень щодо використання та управління запасами.

Для ефективного аналізу використання виробничих запасів потрібна наступна інформація:

- дані про запаси включають в себе детальну інформацію про кількість, вартість, структуру і місцезнаходження запасів. Важливо мати дані про кожен тип матеріалу або товару, який знаходиться на складах або в процесі виробництва;
- історичні дані включають такі дані, як обсяги продажів, витрати на матеріали, рівень виробництва тощо. Ці дані дозволяють виявляти тенденції, розраховувати середні значення, порівнювати показники у різних періодах;
- дані про попит можуть включати в себе історичні дані про замовлення, попитові прогнози, аналіз ринку тощо;
- дані про постачальників – дані про ціни, терміни поставок, якість матеріалів тощо;

– фінансові дані – витрати на запаси, вартість запасів на балансі, витрати на зберігання та управління запасами. Збір таких даних може бути необхідним для оцінки ефективності використання запасів і виявлення можливостей економії;

– аналітичні звіти – звіт про оборотність запасів, звіт про рівень запасів, звіт про вартість запасів. Дані звіти допомагають узагальнити та представити інформацію про використання виробничих запасів у зручній формі [58].

Другий етап полягає в класифікації та сегментації запасів на різні категорії або групи. Це може бути зроблено на основі різних критеріїв, таких як тип матеріалу, важливість, ціна, швидкість заміщення тощо. Це допоможе уявити повну картину використання запасів і зосередитися на ключових аспектах аналізу.

На третьому етапі визначаються основні показники, які будуть використовуватися для аналізу використання виробничих запасів. Це можуть бути такі показники, як оборотність запасів, рівень запасів, вартість запасів, витрати на запаси, точність прогнозування попиту тощо.

Четвертий етап включає аналіз та інтерпретацію отриманих результатів. Для кожного показника проводиться порівняльний аналіз з минулими періодами, стандартами або іншими релевантними даними. Виявляються тенденції, негативні та позитивні аспекти використання запасів, аналізуються причини застосування відхилень.

Останній етап полягає в визначенні можливих покращень та розробці рекомендацій щодо управління виробничими запасами. На основі результатів аналізу виробляються конкретні заходи та стратегії, спрямовані на покращення ефективності використання запасів, зниження витрат, оптимізацію процесів управління запасами.

Аналіз використання виробничих запасів допомагає визначити оптимальний рівень запасів, щоб забезпечити постійне виробництво та постачання товарів; виявляє можливості для скорочення витрат на запаси (оптимізація процесів постачання, виявлення резервів економії та удосконалення управління запасами); дозволяє визначити вплив вартості запасів на фінансові показники підприємства; допомагає підприємству підвищити свою конкурентоспроможність.

3.2 Аналіз динаміки, складу і структури виробничих запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки

Аналіз динаміки виробничих запасів є важливим етапом у вивченні та оцінці ефективності управління ними на підприємстві. Він дозволяє виявити тенденції змін в запасах протягом певного періоду часу і передбачає декілька етапів. Першим етапом в аналізі є збір необхідної інформації. Для цього потрібно зібрати інформацію про запаси на підприємстві за певний період часу. Дані можуть бути отримані з облікових систем підприємства, звітів про складську діяльність, обліку виробничих операцій тощо [45].

Другим етапом є аналіз змін обсягів запасів. Під час цього етапу порівнюють обсяги запасів на початок і кінець періоду, а також у проміжні періоди, щоб визначити зміни в запасах. Потім обчислюють різницю між обсягами запасів на різних етапах та визначають чи відбуваються зміни в запасах протягом часу.

Третім етапом є визначення тенденцій. Для цього потрібно встановити чи існують певні тенденції в зміні обсягів запасів. Наприклад, чи спостерігається постійне зростання або зниження запасів протягом періоду, чи є сезонні коливання, чи спостерігаються значні зміни у певних періодах.

Четвертим етапом є аналіз причин змін. Під час аналізу на цьому етапі відбувається визначення причин, які можуть пояснити зміни в обсягах запасів. Це можуть бути фактори, такі як зміни в попиті на товари, зміни виробничих процесів, зміни у політиці закупівлі або управління запасами.

П'ятим етапом є заключний етап, де встановлюються висновки і рекомендації. Під час цього етапу на основі одержаних даних роблять висновки та формулюють рекомендації щодо покращення управління виробничими запасами. Наприклад, можуть бути запропоновані заходи щодо оптимізації запасів, удосконалення процесів закупівлі та планування виробництва.

Аналіз динаміки виробничих запасів відіграє важливу роль у вимірюванні ефективності управління запасами на підприємстві. Він дозволяє виявити тенденції, зміни та відхилення в розмірах, структурі та оборотності запасів.

Аналіз динаміки виробничих запасів допомагає підприємству зрозуміти, як ефективно управляти запасами, планувати їх рівень і забезпечувати надійну поставку товарів або матеріалів для виробництва.

Під час аналізу динаміки виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» виконуються такі завдання:

- оцінка ефективності управління запасами. Аналіз допомагає виявити зміни в обсягах запасів, тенденції їх росту або зниження, а також виявити причини таких змін. Це дозволяє визначити ефективність політики управління запасами та виявити можливі проблемні аспекти, які необхідно вдосконалити;

- виявлення надмірних або недостатніх запасів. Аналіз динаміки допомагає виявити ситуації, коли на підприємстві накопичуються надмірні або недостатні запаси. Надмірні запаси можуть вести до додаткових витрат на зберігання та знецінення товарів, а недостатні запаси можуть призвести до простоїв виробництва та незадоволення потреб замовників. Аналіз динаміки дозволяє виявити такі проблеми та вжити заходів для їх вирішення;

- прогнозування потреб в запасах. Аналіз динаміки виробничих запасів допомагає зрозуміти, які товари або матеріали мають тенденцію до зростання або зниження в обсягах. Це може бути корисно для прогнозування майбутніх потреб в запасах, планування закупівлі та виробництва, а також планування фінансових ресурсів підприємства;

- вдосконалення системи управління запасами. Аналіз динаміки виробничих запасів надає важливу інформацію для вдосконалення системи управління запасами на підприємстві. Він допомагає виявити недоліки і слабкі місця в управлінні запасами та розробити стратегії та політики, що дозволять оптимізувати рівень запасів, знизити витрати та покращити ефективність виробництва [45].

Аналіз динаміки виробничих запасів проводиться на основі наявних даних про їх обсяги протягом певного періоду часу. Ці дані можуть бути зібрані з різних джерел, включаючи бухгалтерський облік, системи управління запасами, звіти про закупівлі та продажі, інвентаризаційні звіти тощо.

Аналіз структури виробничих запасів включає вивчення складових елементів або категорій запасів, що наявні на підприємстві. Цей аналіз дозволяє отримати

уявлення про розподіл запасів за різними параметрами і виявити особливості їх структури.

Під час проведення аналізу структури виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» виконуються такі завдання:

1. Визначення категорій товарів, які входять до структури виробничих запасів. Аналіз допомагає зрозуміти, які категорії у структурі запасів є більш значущими для виробництва.

2. Вивчається розподіл вартості запасів між різними категоріями. Наприклад, можуть порівнюватись вартість сировини з вартістю готової продукції. Це дозволяє виявити, які категорії запасів мають найбільший вплив на фінансові результати підприємства.

3. Аналізується розподіл обсягів запасів між різними категоріями. Це може допомогти виявити, які категорії запасів є найбільш об'ємними і вимагають особливої уваги при управлінні [51].

Аналіз структури виробничих запасів дозволяє зрозуміти, як вони розподілені між різними категоріями, виявити особливості і проблеми, що виникають в управлінні запасами, та розробити стратегії для оптимізації їх структури.

Завдяки аналізу складу та структури виробничих запасів можна визначити, які матеріали споживаються підприємством, кількість яких із них переважає, та чи є продукція матеріаломісткою. Аналіз динаміки та структури виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021 – 2022 роки наведений у таблиці 3.1.

Аналіз складу виробничих запасів на підприємстві передбачає детальне дослідження складових елементів або категорій запасів, які наявні на підприємстві. Цей аналіз дозволяє отримати інформацію про розподіл запасів за різними параметрами та виявити особливості їх складу [55].

Фінансовий відділ може брати участь у аналізі і структури та вартості виробничих запасів, оцінювати їх фінансовий вплив та проводити аналіз ефективності управління запасами з позиції фінансових показників.

Аналізуючи дані таблиці 3.1, можна зробити висновки про структуру та динаміку запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» за 2021 – 2022 роки.

Структура та динаміка запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

№	Найменування показників	2021. р.		2022 р.		Частка у оборотних активах, %		Різниця в питомій вазі (2021-2022), %	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
		Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	2021 рік	2022 рік			
1	Виробничі запаси	13952	21,30	11741	21,09	11,67	11,19	0,21	-2211	15,85
2	Незавершене виробництво	48585	74,18	42006	75,44	40,62	40,03	-1,26	-6579	13,54
3	Готова продукція	2961	4,52	1933	3,47	2,48	1,84	1,05	-1028	34,72
4	Товари	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Всього	65498	100	55680	100	54,77	53,06	-	-3340	64,11

Вагому частку в запасах підприємства протягом 2021 – 2022 років займає незавершене виробництво, а саме у 2021 році питома вага становить 74,18%, а у 2022 – 75,44% (рисунок 3.2). Також незавершене виробництво становить найбільшу частку в оборотних активах підприємства, а саме у 2021 році його частка становить 40,62%, а у 2022 році – 40,03%. Незавершене виробництво є найбільш об'ємним і вимагає особливої уваги при управлінні. Загалом спостерігається зниження вартості за всіма видами запасів – це свідчить про те, що у 2022 році забезпеченість матеріальними ресурсами підприємства значно знизилася, порівнюючи з 2021 роком (рисунок 3.3).

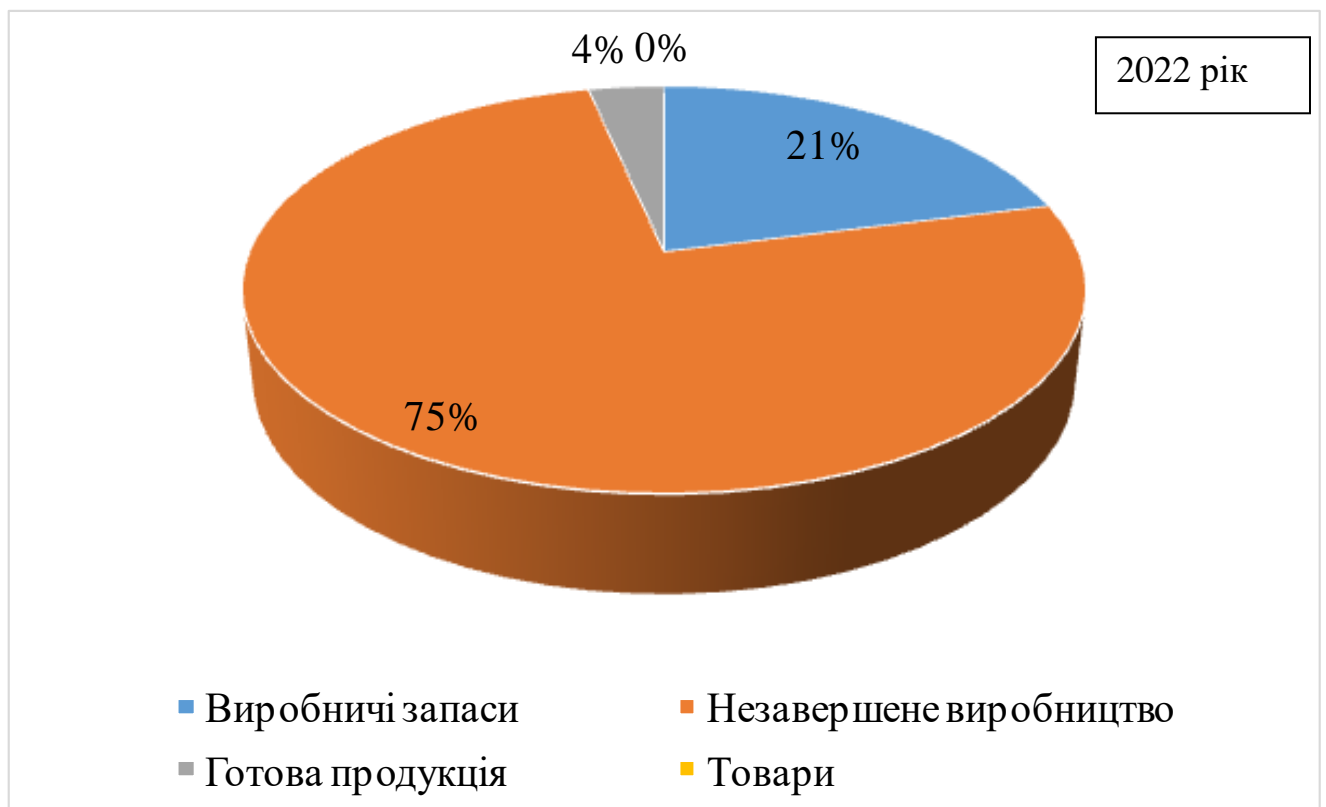
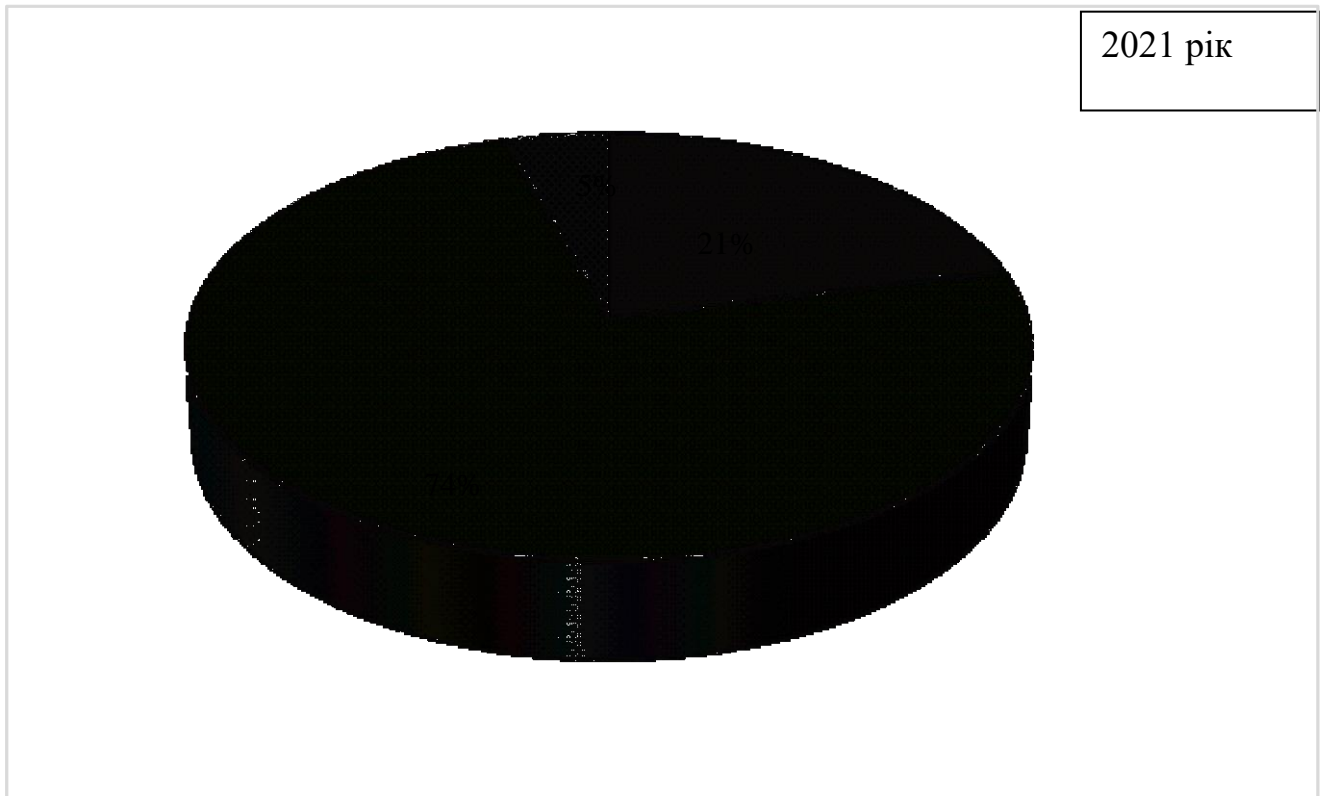

Рисунок 3.2 – Структура запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

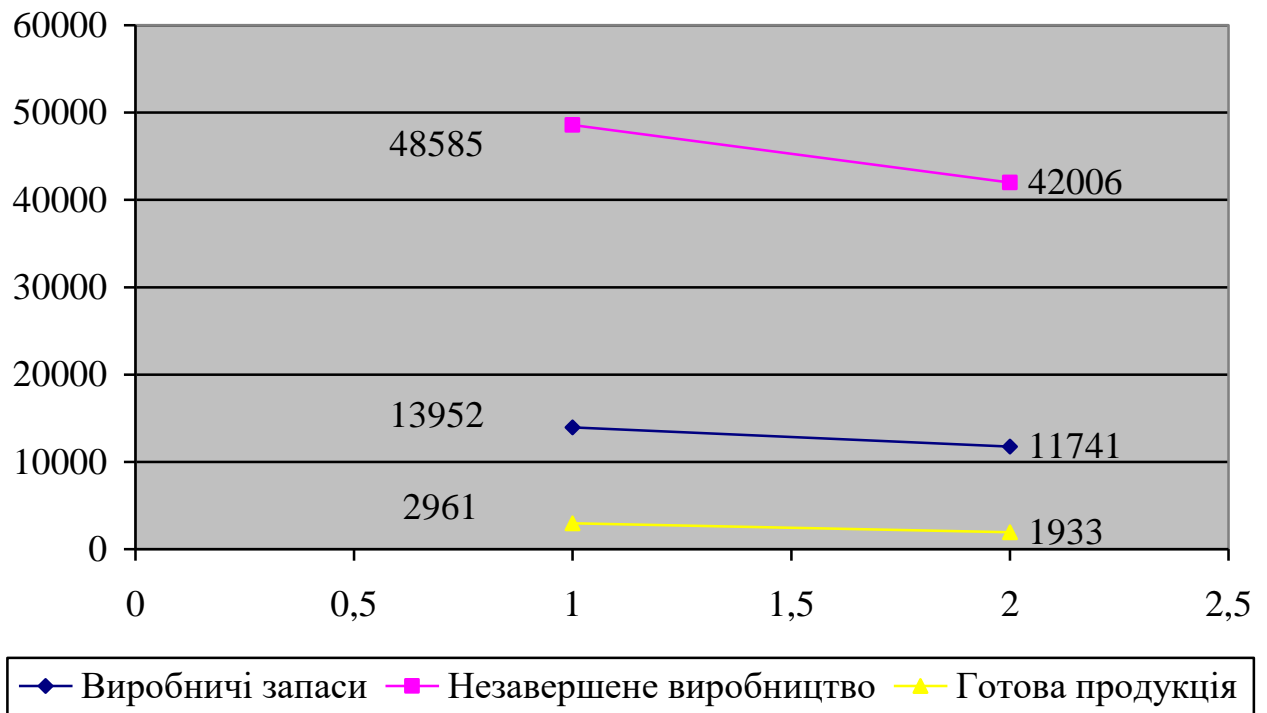

Рисунок 3.3 - Динаміка запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

Незавершене виробництво переважає у структурі запасів, оскільки на цій статті балансу обліковуються усі незавершені замовлення підприємства. Збільшення цієї статті свідчить про великий обсяг замовлень на підприємстві, що в свою чергу означає те, що підприємство розвивається та підвищує свої прибутки.

Структура та динаміка виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки зображена у таблиці 3.2. Аналізуючи дані таблиці 3.2, можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу у структурі виробничих запасів має стаття «сировина і матеріали». «Сировина і матеріали» використовуються на підприємстві для виробництва продукції і входять в собівартість цієї продукції. Збільшення питомої ваги цієї статті свідчить матеріаломісткістю продукції, а її вартості - про зростання обсягів виробництва як у 2021 році, так і у 2022 році (рисунок 3.4, рисунок 3.5).

Аналіз динаміки, структури та складу виробничих запасів на підприємстві є важливою складовою ефективного функціонування ТОВ «ПТРЗ». Оскільки, на підставі цього аналізу можна приймати рішення щодо оптимального рівня запасів для підтримки стабільності виробництва та задоволення потреб споживачів.

Таблиця 3.2

Структура та динаміка виробничих запасів за 2021-2022 роки

№	Найменування показників	2021. р.		2022 р.		Частка у оборотних активах, %		Різниця в питомій вазі (2021-2022), %	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
		Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	2021 рік	2022 рік			
1	«Сировина й матеріали»	6761,54	83,12	5880,66	99,26	5,65	5,60	-16,14	-880,88	13,03
2	«Паливо»	15,50	0,19	23,05	0,39	0,01	0,02	-0,2	+7,55	48,71
3	«Будівельні матеріали»	1357,55	16,69	20,64	0,35	1,14	0,02	16,34	-1336,91	98,48
4	«Запасні частини»	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Всього	8134,59	100	5924,35	100	6,39	5,64	-		160,22

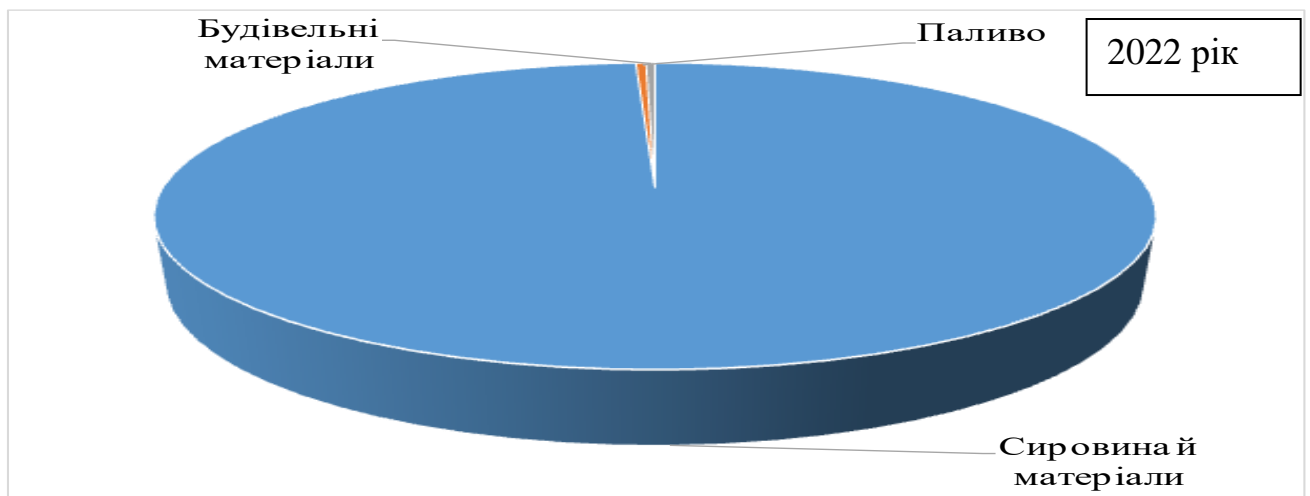
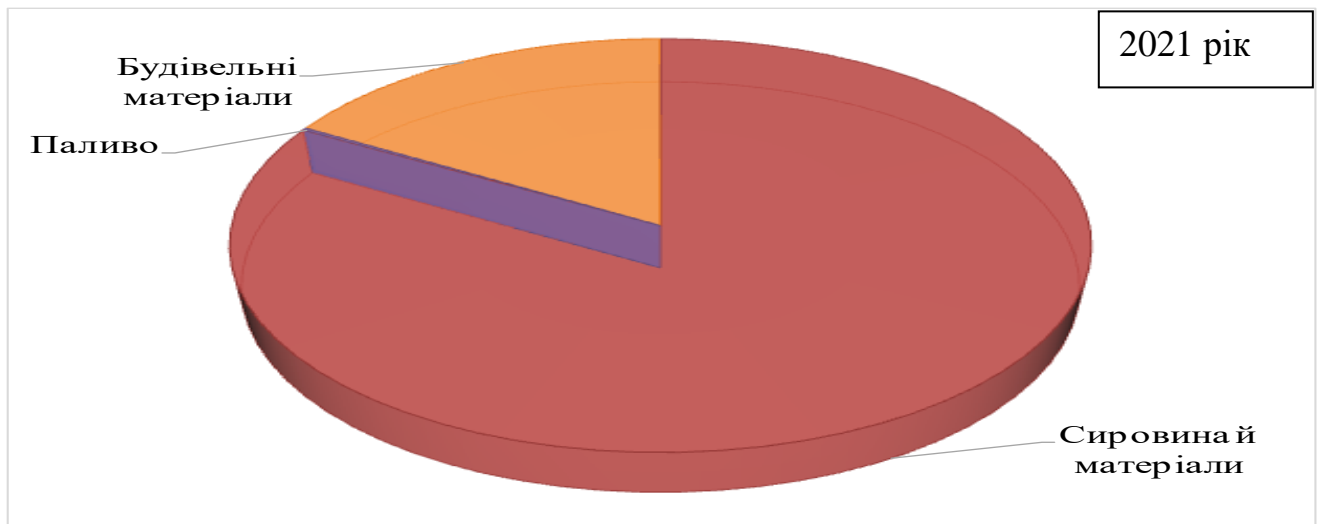

Рисунок 3.4 - Структура виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

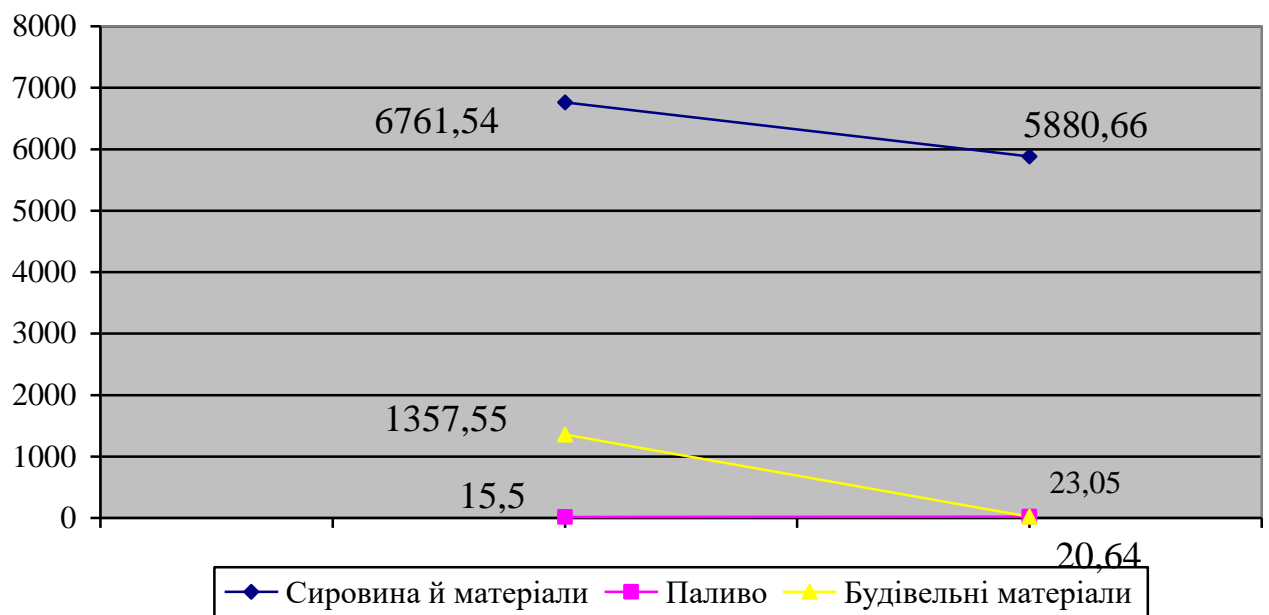

Рисунок 3.5 - Динаміка виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

3.3 Аналіз ефективності використання запасів товариства з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозремонтний завод» за 2021-2022 роки

Важливою умовою для успішного процвітання підприємства є ефективне використання виробничих запасів, яке можливе тільки за умови правильної організації їх обліку та внутрішнього контролю над їх використанням та рухом [44].

Аналіз ефективності використання виробничих запасів дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої запаси для забезпечення виробництва та задоволення потреб клієнтів.

Мета аналізу ефективності використання запасів полягає в дослідженні та вдосконаленні способу управління запасами на підприємстві з метою досягнення оптимального балансу між задоволенням потреб клієнтів та мінімізацією витрат, пов'язаних з утриманням запасів.

Основні цілі аналізу ефективності використання запасів включають:

- визначення оптимального рівня запасів, який забезпечує стабільну роботу підприємства і потреби клієнтів, при цьому мінімізуючи затрати на утримання запасів;
- дослідження реальності і якості планів матеріально-технічного забезпечення, аналіз їх впливу на здійснення та обсяг виробництва продукції, її собівартість і інші показники;
- виявлення надмірних запасів, які можуть призводити до зайвих витрат на зберігання, застарілість товарів або можливість їх пошкодження. Виключення надмірних запасів дозволяє зменшити витрати та оптимізувати управління запасами;
- встановлення оптимальні поставки та розрахувати оптимальні розміри замовлень, що дозволяє знизити рівень запасів та затрати на їх утримання;
- оцінка попиту підприємства в матеріальних ресурсах;
- формулювання порядку факторів, які обумовлюють відхилення фактичних показників використання матеріалів від запланованих або від відповідних показників за попередній час;
- характеристика виконання планів використання матеріальних ресурсів

– надання важливих даних та інформації для удосконалення процесів управління запасами, включаючи вибір методів розрахунку запасів, оптимізацію складу запасів та встановлення ефективних систем контролю [44].

Оборотність та ефективність використання виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ПТРЗ» характеризується рядом взаємозалежних показників: коефіцієнтом оборотності товарно-матеріальних запасів, тривалістю одного обороту запасів, коефіцієнтом обігу виробничих запасів, тривалістю одного обороту виробничих запасів, коефіцієнтом обігу готової продукції, тривалістю одного обороту готової продукції, коефіцієнтом обігу товарів, тривалістю одного обороту товарів, коефіцієнтом обігу дебіторської заборгованості, тривалістю одного обороту дебіторської заборгованості, тривалістю операційного циклу.

Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів є показником, який відображає, як швидко запаси товарів та матеріалів обертаються на підприємстві. Він вимірює, скільки разів запаси повністю перетворюються в продукцію або реалізуються протягом певного періоду часу.

Він може бути розрахований за формулою:

$$K_{об} = \frac{ЧД}{\overline{ТМЗ}}, \quad (3.1)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції;

$\overline{ТМЗ}$ – середньорічна вартість товарно-матеріальних запасів.

Відповідно у 2021 році даний показник дорівнює:
 $K_{об\ 2021} = \frac{ЧД}{\overline{ТМЗ}} = \frac{24480}{61322,5} = 0,40$, а у 2022 році: $K_{об\ 2022} = \frac{ЧД}{\overline{ТМЗ}} = \frac{65131}{60589} = 1,07$

Оптимальним може бути значення коефіцієнта від 3 до 18. В даному випадку, і у 2021 році, і у 2022 році він, нижче, що може вказувати на затримки у виробництві або проблеми з управлінням запасами.

Наступним показником, який характеризує ефективність використання запасів, є показник тривалості одного обороту товарно-матеріальних запасів. Це показник, який вказує на ефективність управління запасами компанії. Він розраховується як співвідношення добутку кількості днів у році на середньорічну

суму запасів до суми собівартості. Значення показника вказує на те, скільки днів запаси зберігаються на складі підприємства.

Тривалість одного обороту товарно-матеріальних запасів визначається за формулою:

$$T_{об} = \frac{\overline{ТМз} \times Д}{ЧД} \quad (3.2)$$

де Д – число днів в періоді, що аналізується.

У 2021 році даний показник дорівнює $T_{об\ 2021} = \frac{61322,5 \times 365}{24480} = 914,33$ днів, а у

2022 році - $T_{об\ 2022} = \frac{60589 \times 365}{65131} = 339,55$ днів.

Порівнюючи показники за 2021 та 2022 роки, можна прослідкувати зниження тривалості одного обороту товарно-матеріальних запасів. Це є позитивною тенденцією для підприємства, оскільки свідчить про те, що менше коштів відволікається на формування запасів та підвищується ефективність їх використання. Хоча показники все одно набагато більші за нормативне значення - 120. Тому підприємство має переглянути обсяги виробництва та збуту і працювати в напрямку підвищення оборотності запасів й зниження періоду одного обороту запасів.

Коефіцієнт обігу виробничих запасів відображає швидкість обороту виробничих запасів на підприємстві. Він вимірює, скільки разів виробничі запаси повністю перетворюються на готову продукцію або реалізуються протягом певного періоду часу і розраховується як відношення чистого доходу від реалізації продукції за аналізований період до середньорічної вартості виробничих запасів за аналізований період::

$$K_{об} = \frac{ЧД}{\overline{Вз}}, \quad (3.3)$$

де $\overline{Вз}$ – середньорічна вартість виробничих запасів.

У 2021 році коефіцієнт оборотності виробничих запасів становив:

$$K_{об\ 2021} = \frac{24480}{15398,5} = 1,59, \text{ а у 2022 році - } K_{об\ 2022} = \frac{65131}{12846,5} = 5,07$$

Порівнюючи значення даного показника за 2021 – 2022 роки видно, що воно зросло з 1,59 до 5,07. Це може вказувати на швидке обертання запасів і їх ефективне використання у виробничих процесах. Основними факторами, які можуть впливати на підвищення показника є: правильне прогнозування попиту на товари або матеріали; наявність ефективної системи управління запасами; встановлення ефективних взаємовідносин з постачальниками, укладання довгострокових контрактів, оптимізація логістичних процесів. Підвищення коефіцієнта оборотності виробничих запасів може призвести до зменшення затрат на утримання запасів, підвищення ліквідності підприємства та збільшення його ефективності.

Період одного обороту виробничих запасів відображає середній час, необхідний для повного перетворення або реалізації виробничих запасів на підприємстві, тобто від початку закупівлі або виробництва запасів до моменту їх повного використання чи реалізації, і вказує на швидкість обертання запасів на підприємстві. Чим коротший період одного обороту, тим швидше запаси перетворюються на готову продукцію або реалізуються.

Даний показник можна розрахувати за формулою:

$$T_{об} = \frac{\overline{Вз} \times Д}{ЧД}, \quad (3.4)$$

Тривалість одного обороту виробничих запасів у 2021 році складала $T_{об\ 2021} = \frac{15398,5 \times 365}{24480} = 229,60$ днів, а у 2022 році - $T_{об\ 2022} = \frac{124846,5 \times 365}{65131} = 72,00$ днів.

Аналізуючи розраховані показники, можна побачити зменшення даного показника з 229,60 днів до 72 днів, що свідчить про покращення ефективності управління запасами на підприємстві. Це означає, що запаси швидше перетворюються на готову продукцію або реалізуються, що може мати позитивний вплив на фінансові показники та ефективність діяльності підприємства. Чим менший період оборотності виробничих запасів на

підприємстві, тим краще забезпечується ефективність використання ресурсів, зменшуються витрати на зберігання запасів та підвищується ліквідність підприємства.

Тривалість операційного циклу розраховують за формулою:

$$T_{\text{оц}} = T_{\text{тмз}} + T_{\text{одз}}, \quad (3.9)$$

де $T_{\text{тмз}}$ – тривалість одного обороту товарно-матеріальних запасів;

$T_{\text{одз}}$ – тривалість одного обороту дебіторської заборгованості.

Тривалість одного операційного циклу у 2021 році становила $T_{\text{оц } 2021} = 914,33 + 796,93 = 1711,26$ дні, а у 2022 році зменшилась до $T_{\text{оц } 2022} = 339,55 + 237,92 = 577,47$ дні, що свідчить про значно меншу потребу у часі для повного обороту виробничих запасів у 2022 році порівняно з 2021 роком. Зменшення періоду оборотності виробничих запасів позитивно впливає на розвиток підприємства, оскільки дозволяє покращити ліквідність, знизити потребу в оборотних активах і збільшити ефективність управління ресурсами.

Динаміка показників ефективності використання виробничих запасів наведена на рисунках 3.5 та 3.6.

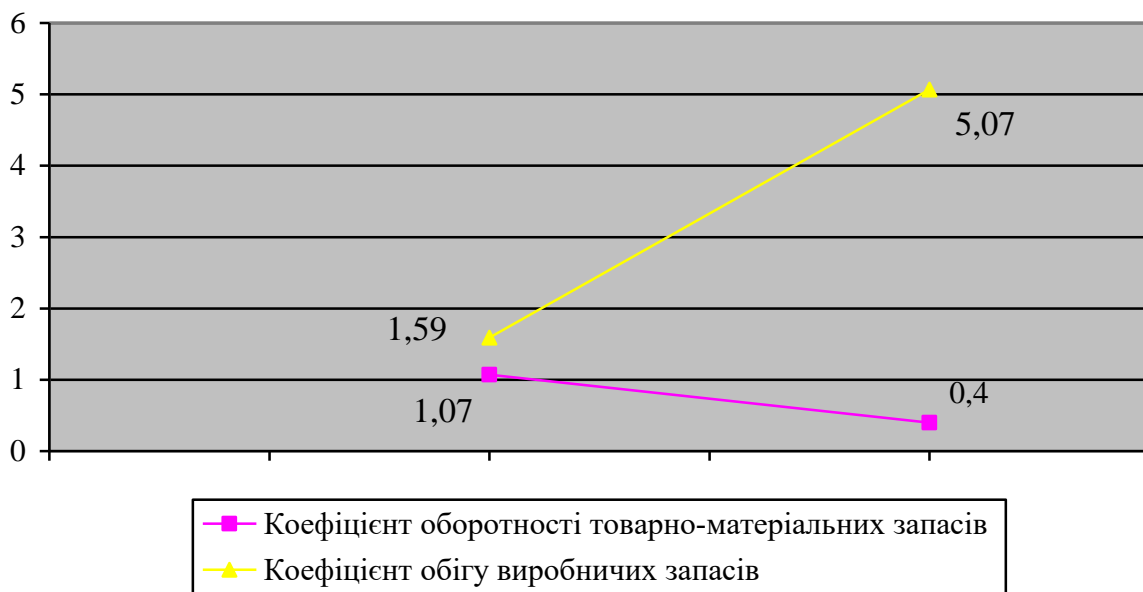

Рисунок 3.5 – Динаміка коефіцієнтів оборотності товарно-матеріальних і виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

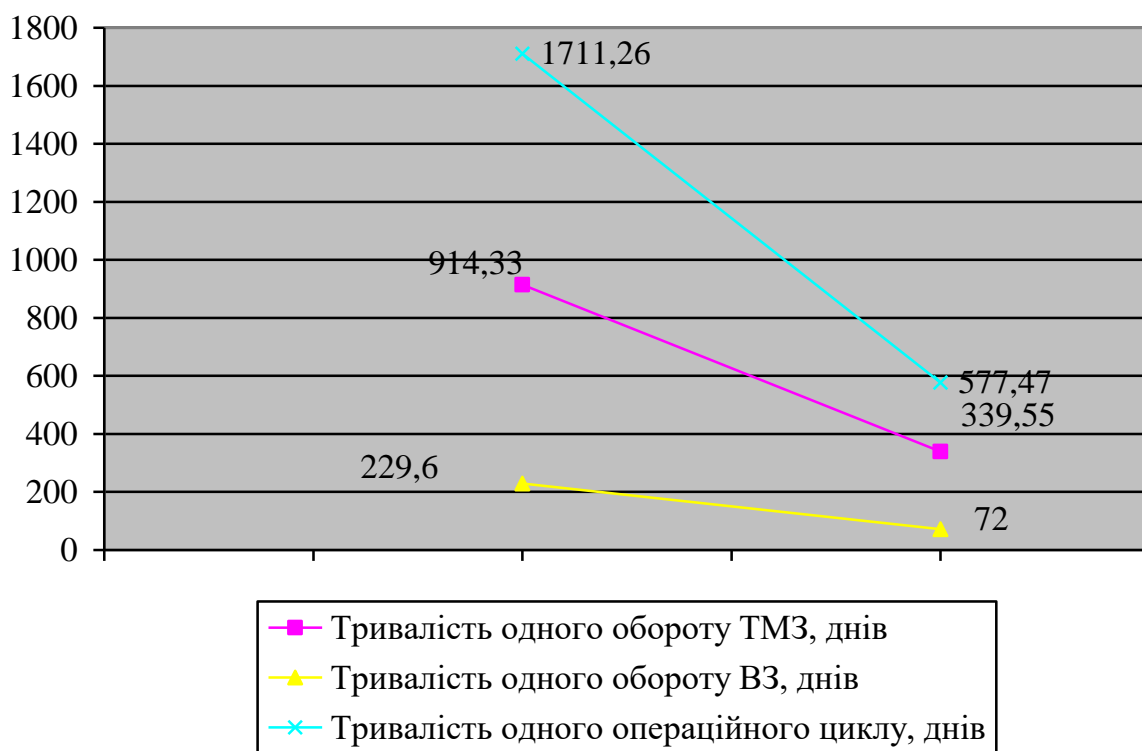

Рисунок 3.6 – Динаміка показників тривалості обороту товарно-матеріальних запасів, виробничих запасів, операційного циклу ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки

Розрахувавши вище вказані показники, можна зробити висновок про ефективність використання виробничих запасів на ТОВ «ПТРЗ». Порівняно з 2021 роком, всі показники мали позитивну динаміку, що свідчить про те, що підприємство ефективно використовує свої запаси.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами виконання кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

1. Об'єкт дослідження – товариство з обмеженою відповідальністю «Полтавський тепловозоремонтний завод» здійснює ремонт і модернізацію магістральних, пасажирських і маневрових тепловозів, лінійного обладнання: колісних пар, дизелів, електричних машин тепловозів та електропоїздів та займається виготовленням запчастин для тягового рухомого транспорту. Організаційна структура підприємства належить до лінійного типу і забезпечує ефективне управління його діяльністю. Безпосереднє управління діяльністю підприємства здійснює генеральний директор.

2. Бухгалтерський облік на ТОВ «Полтавський тепловозоремонтний завод» здійснюється бухгалтерією у складі 5 осіб, яку очолює головний бухгалтер. Для ведення бухгалтерського обліку підприємство застосовує бухгалтерську програму BAS_ Бухгалтерія.

3. На підприємстві облік здійснюється з дотриманням норм діючого законодавства, обов'язки працівників бухгалтерії розподілені рівномірно, що дозволяє своєчасно і в повному обсязі виконувати завдання, які стоять перед централізованою бухгалтерією.

4. Аналіз основних показників господарської діяльності ТОВ «Полтавський тепловозоремонтний завод» за 2021-2022 роки свідчить про те, що працювало достатньо ефективно, оскільки навіть у складних умовах воєнного стану збільшило прибуток. Проте, більшість показників діяльності погіршилась, збереження даної тенденції в майбутньому може призвести до негативних наслідків для підприємства.

5. До виробничих запасів належать активи, які утримуються на підприємстві задля подальшого виробничого споживання, знаходяться на складах суб'єктів господарювання та потрібні для забезпечення безперервного виробничого процесу. Це лише ті предмети праці, які ще не приймають участь у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму.

6. Класифікація виробничих запасів передбачає їх ділення для цілей бухгалтерського обліку залежно від способу, яким вони отримані, та напряму, в якому їх використовуватимуть. Відповідно до цього запаси класифікують на: сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності.

7. Оцінку запасів за їх окремими видами здійснюють при надходженні; при вибутті; на дату складання звітності.

8. Придбані, отримані або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Визначення первісної вартості запасів залежить від способу їх надходження на підприємство.

9. Оцінка запасів при їх вибутті може здійснюватися відповідно до обраної облікової політики за наступними методами: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу. ТОВ «ПТРЗ» використовує метод собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО).

10. Виробничі запаси відображаються в балансі за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Запаси відображаються за чистою вартістю реалізації, якщо на дату балансу їх ціна знизилась або вони зіпсовані, застаріли або іншим чином втратили первісно очікувану економічну вигоду. Чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів вирахуванням з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і збут.

11. Для документального оформлення операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів, ТОВ «Полтавський тепловозремонтний завод» застосовує товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, видаткові накладні, довіреності, накладні-вимоги на відпуск, інвентаризаційні описи.

12. Надходження виробничих запасів відбувається шляхом придбання у постачальника, підзвітною особою, виготовлення, безкоштовного одержання, виявлення надлишків, одержання внесків до зареєстрованого капіталу. ТОВ «ПТРЗ» одержує запаси шляхом придбання у постачальників згідно укладених договорів.

13. Вибуття виробничих запасів відбувається внаслідок їх продажу; відпуску на виробництво; безоплатної передачі; внеску до зареєстрованого капіталу інших підприємств; нестачу тощо. ТОВ «ПТРЗ» відпуск запасів здійснює, в першу чергу, на виробництво продукції. Крім того, вибуття запасів відбувається для потреб цехів, заводоуправління, складських приміщень та відділу охорони.

14. Внутрішньогосподарський контроль використання виробничих запасів на підприємстві включає: визначення фактичного стану організації складського господарства запасів на підприємстві; порівняння фактичних даних про запаси з даними бухгалтерського обліку або плановими показниками; оцінку виявлених відхилень та ступеня їх впливу на функціонування підприємства; узагальнення результатів контролю та виявлення причин зафіксованих відхилень.

15. Оцінюючи стан внутрішнього контролю ТОВ «ПТРЗ», можна визначити його як задовільний. Найчастіше на даному підприємстві мають місце такі порушення:

1) неякісне виконання службових обов'язків матеріально-відповідальними особами;

2) неправильне і несвоєчасне оформлення документів з оприбуткування та відпуску виробничих запасів.

Основною причиною виникнення даних порушень є відсутність належного контролю за роботою матеріально-відповідальних осіб, недостатня кваліфікація і сумлінність окремих працівників підприємства. Для забезпечення якісного контролю за використанням запасів ТОВ «ПТРЗ» слід зосередити увагу на розробленні положення про організацію контролю, визначити в ньому елементи, що стосуються виробничих запасів і визначають методичні аспекти їх обліку (визначення первісної вартості, методи оцінки на дату балансу та під час вибуття, метод розподілу транспортно-заготівельних витрат тощо).

16. Аналіз структури виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки свідчить, що найбільшу питому вагу в ній займають сировина і матеріали (83- 99 %), при цьому вона зростає за період, що аналізується. Вартість виробничих запасів у 2021-2022 роках має негативну тенденцію. Показники ефективності використання виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ» за 2021-2022 роки мали позитивну динаміку, що свідчить про те, що підприємство ефективно

використовує свої запаси і завдяки цьому підвищує обсяги виробництва і реалізації продукції.

17. Аналізуючи організацію обліку виробничих запасів ТОВ «ПТРЗ», можна відзначити, що він відповідає вимогам чинного законодавства, проте з метою його удосконалення підприємству можна рекомендувати запровадити на підприємстві розроблену у кваліфікаційній роботі програму внутрішнього контролю виробничих запасів.